

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында сөйлеген сөзі

Құрметті қауым!

Жаңа ғана сөз сөйлеген Құрылтай мүшелері маңызды ой-пікірлер айтты. Құрылтайдың аясында пайдалы пікір алмасулар болды. Барлығы еліміздің дамуына қажетті боларына сенемін.

Бүгін Ұлттық құрылтай жиыны осымен бесінші рет шақырылып отыр. Бұл форумның алғашқы отырысы ұлт ұясы – Ұлытауда өтті. Екінші жиын түбі бір түркі жұртының қара шаңырағы – Түркістанда болды. Үшінші отырыс бірегей Атырау аймағында ұйымдастырылды. Ал былтыр тарихы бай Көкшетау төрінде жиналды.

Енді міне, қастерлі Қызылорда жерінде бас қосып отырмыз. Бұл – халқымыз үшін орны ерекше аймақ. «Сыр – Алаштың анасы» деген аталы сөз бар. Осы атыраптағы Шірік-Рабат, Жанкент, Сығанақ, Алтынасар, Баршынкент қалаларының орны көне заманның өзінде қазақ жерінде дамыған қала өркениеті болғанын аңғартады. Қызылорданы сол әйгілі қалалардың заңды жалғасы дей аламыз. Бұл шаһардың тарихи мән-маңызы айрықша. Оның осыдан бір ғасыр бұрын Қазақстан астанасы болғаны баршаға мәлім. Бұл жерде

еліміздің болашағына қатысты аса маңызды шешімдер қабылданды.

Жалпы, «Сыр елі – жыр елі» деп бекер айтылмайды. Қорқыт ата заманынан жалғасып келе жатқан жыраулық-жыршылық және күйшілік өнер бұл аймақта кең қанат жайған. Жиенбай, Нұртуған, Нартай сынды саңлақтар негізін қалаған жыршылық мектептерді бүкіл еліміз біледі.

Сыр бойы – нағыз еңбек

адамдарының мекені. Кеңес заманында осы аймақтан 100-ге жуық Еңбек Ері шыққан. Әйгілі күрішші Ыбырай Жақаевты халқымыз ерен еңбектің символына балайды. Аға буынның абыройлы жолын бүгінгі ұрпақ лайықты жалғастырып келеді.

Соңғы жылдары Қызылорда облысы заман талабына сай өсіп-өркендеп жатыр. Былтыр аймақтың ішкі жалпы өнімі 6,5 пайызға өсті.

Үш жылда облысқа 2 триллион теңгеге жуық инвестиция тартылды. Былтыр 27 инвестициялық жоба жүзеге асырылды. Соның ішінде жаңа жылу электр орталығы іске қосылғанын ерекше атап өткен жөн. Стратегиялық маңызы бар бұл нысан толығымен инвестордың қаржысына салынды. Жылу орталығы аймақтың энергетикалық қауіпсіздігін нығайта түседі. Облыс тұрғындары сапалы ауыз сумен қамтамасыз етілді. Халықтың 80 пайызы көгілдір отынды пайдаланады. Елді-мекендерге газ құбырын тарту жұмысы алдағы уақытта жалғаса береді.

Аймақтағы автокөлік жолының сапасы жалпы жақсы жағдайда деуге болады. Облыстың әуе және темір жол жүйесі де жаңғыртылып жатыр. Қорқыт ата әуежайының жаңа терминалы ашылды. Қызылорда қаласындағы тарихи ғимараттың бірі – темір жол вокзалы күрделі жөндеуден өтті. Бұған қоса, аймақтағы 10 темір жол бекетін жаңғырту жұмысы басталды. Мұның бәрі облыстың логистикалық әлеуетін арттыра түседі.

(Жалғасы 3 бетте).

Жетісуға алдағы жылдарға инвестициялық жобалардың арқасында он екі мыңға жуық жұмыс орны құрылады

Президент инвестиция тарту жұмысын күшейту туралы тапсырма берген болатын. Соған сәйкес Жетісу облысында жүйелі шаралар қолға алынып, бұл жұмыс облыс әкімінің қатаң бақылауына алынған. Мәселен, 2026–2029 жылдары жалпы сомасы 2,8 трлн теңге болатын 79 жобаны іске асыру жоспарланған, нәтижесінде 11,8 мың жұмыс орны құрылады, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Атап айтқанда, бұл жобалар ауыл шаруашылығында, өнеркәсіпте, жаңартылатын энергия көздерінде, көлік пен логистикада, туризм, қызмет көрсету және басқа да салаларда іске асырылады. Солардың қатарында «Шоғырландырылған құрылыс тау-кен компаниясы» ЖШС-ның кен байыту комбинатының, «Қазақстан-Қытай халықаралық өнеркәсіп қаласының», «SKYHANSA»

ЖШС халықаралық жүк-жолаушы әуежайының құрылыстары сияқты іргелі жобалар бар.

- Биылғы жылдың соңына дейін 43 жобаны жүзеге асыру жоспарланып отыр, оларда шамамен 4 мың жұмыс орны құрылады. Бұл ретте «Envision KKS» ЖШС жел электр станцияларын және энергия жинау жүйесін шығаратын зауыттары, «Standart Steel KZ» ЖШС мырышталған жұқа ме-

талл өнімдерін полимерлі қаптамада өндіретін кәсіпорын т.б. атап өтуге болады. Осы орайда экономикалық өсу мен инвестиция тартудың маңызды нүктелерінің бірі Қорғас торабы десек, сол екі арнайы экономикалық аймақтың аумағында үш мыңнан астам жұмыс орнын құра отырып, 85 млрд. теңгеге 45 жоба іске асырылды, - дейді облыстық кәсіпкерлік және индустриалды-инновациялық

даму басқармасының басшысы Серік Сәбетайұлы.

Атап өтсек, өткен жылдың қорытындысы бойынша негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемі 12,8% өсіп, 611 млрд. теңгені құрады, оның 71%-ы немесе 434,8 млрд. теңгесі жеке инвестициялардың үлесіне тиесілі.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Жетісуда ет өндірісі 4,6%, сүт өндірісі 4,4% артты

Жетісу облысында өткен жыл қорытындысы бойынша мал шаруашылығының жалпы өнімінің көлемі 3,9% пайызға өсіп, 198,3 млрд. теңгені құрады, соның ішінде ет өндірісі – 4,6%, сүт өндірісі 4,4% пайызға артты. Ал өңірде мал саны 2,3 млн басқа жуықтады, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының мәліметіне қарағанда, мал басын ұлғайту мақсатында, өткен жылы «Аграрлық несие корпорациясы» арқылы 3,3 млрд. теңгеге 12,1 мың бас жылқы, ірі қара мен ұсақ мал сатып алынды.

- Бұдан бөлек, бордақылау алаңдарының жүктемелігін арттыру бойынша Аграрлық несие корпорациясы тарапынан 5% жеңілдетілген 2 жаңа несиелеу бағдарламасы қабылданды. Бірінші бағдарлама бойынша бүгінгі күнге Ақсу, Алакөл аудандары мен Талдықорған қаласындағы 3 бордақылау алаңы жалпы сомасы 1,5 млрд. көлемінде жеңілдетілген несие берілді. Ал екінші бағдарлама бойынша қаржыландыру көлемде басталады. Жалпы, бүгінгі күнге 29,2 мың ірі қара басқа арналған 72 бордақылау алаңы бар. Сонымен қатар «NAT AGRO» ЖШС өз қаражаты есебінен 1,5 млрд. теңгеге 2 мың бас ірі қара мал бордақылау алаңының құрылысын аяқтады. Онда жылына 1 500 тонна ет өндіру жоспарда бар, - деді облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының бөлім басшысы Мұрат Тілеубаев.

Жалпы өткен жылмен салыстырғанда 2026 жылы мал шаруашылығы саласын субсидиялау көлемі 2 есе ұлғайтылды.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Жетісу облысының Төтенше жағдайлар департаменті өрт қауіпсіздігі мәселелері бойынша жедел желіні іске қосты

Құрметті Жетісу облысының тұрғындары мен қонақтары!

Халықтың хабардарлық деңгейін арттыру және азаматтарға консультативтік көмек көрсету мақсатында Жетісу облысының Төтенше жағдайлар департаменті өрт қауіпсіздігі мәселелері бойынша жедел желіні іске қосты.

Енді әрбір азамат өрт қауіпсіздігі саласындағы мамандардан кеңес ала алады.

Жедел желінің жұмыс уақыты: дүйсенбі – жұма күндері сағат 09:00-ден 18:30-ға дейін (түскі үзіліс 13:00-ден 14:30-ға дейін).

Байланыс телефоны: 8 (7282) - 55-91-27.

Өрт қауіпсіздігі талаптарын сақтаңыз және мұқият болыңыз!

Сіздің қауіпсіздігіңіз – өз қолыңызда!

Жетісу облысының Төтенше жағдайлар департаменті.

«Таза Қазақстан» экологиялық бағдарламасы аясында Жетісу облысында қоршаған ортаны қорғау, экологиялық мәдениетті қалыптастыру және жастардың азаматтық жауапкершілігін арттыруға бағытталған «ЕСО IT: Тазалыққа жол!» атты экологиялық хакатон өтті.

Аталған хакатонның негізгі мақсаты – жастардың экологиялық мәселелерге деген саналы көзқарасын қалыптастыру, қоршаған ортаны қорғау саласындағы өзекті мәселелерге заманауи, креативті және тиімді шешімдер ұсынуға мүмкіндік беру, сондай-ақ жастар арасында экологиялық белсенділікті арттыру. Іс-шара экология тақырыбындағы инновациялық ойлар мен тың бастамаларды қолдауға бағытталған маңызды диалог алаңына айналды.

Хакатонға өңірдің әртүрлі жоғары оқу орындары мен колледждерінен 12 команда қатысып, өздерінің

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА «ЕСО IT: ТАЗАЛЫҚҚА ЖОЛ!» АТТЫ ХАКАТОН ӨТКІЗІЛДІ

экологиялық жобаларын әзірлеп, қазылар алқасының назарына ұсынды. Қатысушылар экологиялық проблемаларды шешуге бағытталған нақты ұсыныстарын қорғап, командалық жұмыс, көшбасшылық, стратегиялық ойлау және жобалық менеджмент дағдыларын көрсетті.

Іс-шара бағдарламасы аясында экология, тұрақты даму және қоғамдық белсенділік саласында тәжірибесі мол спикерлер мазмұнды баяндамалар жасап, экологиялық қауіпсіздік, тазалық мәдениеті, жауапты тұтыну және қоғамның экологиялық ой-санасын

көтеру мәселелері бойынша ой бөлісті.

Шара спикерлері ретінде «Алтын Адам креатив орталығы» қоғамдық бірлестігінің жетекшісі Динара Бакирова, Қазақстан студенттер альянсының Жетісу облысы бойынша төрағасы, Жетісу облысының студенттік омбудсмені Ақерке Қызайбай, «Jetisu jastary» КММ директорының орынбасары Арнай Байжұрынов сөз сөйледі.

Хакатон қорытындысы бойынша үздік деп танылған 3 жоба арнайы сыйлықтармен және дипломдармен марапатталды. Атап айтқанда, 1-орын «ECO Next», 2-орын «Help Hand», 3-орын

«Taza Code» командаларына берілді. Сонымен қатар қатысушылардың бәріне алғыс хаттар табысталып, олардың экологиялық бастамаларға қосқан үлесі жоғары бағаланды.

«ЕСО IT: Тазалыққа жол!» экологиялық хакатоны жастардың экологиялық мәселелерге бейжай қарамай, таза орта қалыптастыру жолында белсенді әрекет етуіне мүмкіндік берген маңызды қоғамдық платформа болды.

Жетісу облысының қоғамдық даму басқармасының мәліметі бойынша.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында сөйлеген сөзі

(Жалғасы. Басы 1-бетте).

Қазір Қызылорда облысында, әсіресе, әлеуметтік салада жақсы жаңалық көп. Үш жылда осы аймақта 34 білім беру, 45 мәдениет және спорт нысаны салынды. Бұған қоса, 40 медицина нысаны ашылды. Менің тапсырмаммен Қызылордада 300 орынға арналған көпбейінді аурухананың құрылысы басталды. Көп ұзамай 500 орындық емхана және 200 орындық перзентхана салынады.

Бір сөзбен айтқанда, Қызылорда облысы барлық салада қарқынды дамуда. Облыстың жағдайы жалпы жақсы деп күмәнсіз айтуға болады. Бұл – әкім Нұрлыбек Нәлібаевтың белсенді, табанды жұмысының нәтижесі.

Өткен ғасырдың ортасында адамзат баласы алғаш рет Байқоңырдан ғарышқа аттанғаны – бүкіл әлемге белгілі дерек. Ұлы Жібек жолының бойындағы тарихи өлке жаңа дәуірде де ойдағыдай дамуда.

Қызылордаға келіп тұрып, Арал мәселесіне тоқталмай кету мүмкін емес. Аралды құтқару – барша адамзат үшін әлі де өте өзекті міндет. Мен бұл мәселе туралы халыққа Жолдауымда айттым. Жылдар бойы жүргізілген жұмыстың арқасында Солтүстік Аралды құтқарып қалдық. Қашқан теңіз қайтып, Кіші Аралдың қалпына келе бастағанына біраз жыл болды. Қазір Көкарал бөгетін биіктету шаралары қолға алынып жатыр. Жоба осы жылдың соңында басталады. Кіші Аралдың суының көлемін айтарлықтай көбейтуге мүмкіндік болады.

Бірақ бұл тек біздің қолымызда тұрған мәселе емес. Қазақстандағы ірі өзендердің көбі бастауын көрші мемлекеттерден алады. Дарияның басында тұрған елдердің су саласындағы саясатына байланысты Сырдың суы теңізге әр кезде әртүрлі көлемде жетеді. Демек көп түйткілдің шешімі су саласындағы шебер дипломатияға байланысты. Қазір Орталық Азия елдерінің бәрімен су ресурстарын бірлесе пайдалану туралы келісімдер жасалды. Түптеп келгенде, Арал ғана емес, Каспийдің, Балқаштың, Ертістің тағдырын шешу үшін көршілермен мәмілеге келіп, келісімдерге қол қоюымыз қажет.

Су – еліміз үшін стратегиялық ресурс. Біз су мәселесімен жүйелі түрде айналысуымыз керек. Мен былтыр Біріккен Ұлттар Ұйымы аясында Халықаралық су ұйымын құруды ұсындым. Біріккен Ұлттар Ұйымын реформалау барысында осы мәселені алға қарай жылжытуымыз қажет. Алдағы сәуірде Астанада Халықаралық экология саммиті өтеді. Жиында Аралды құтқару қорына мүше мемлекеттер басшыларымен Арал мәселесін талқылаймыз. Кіші Аралдың қалпына келуі бүкіл Сыр өңірін одан әрі көркейтуге жол ашады деп үміттенеміз.

Бүгінгі басқосуға Сыр елінің азаматтары қатысып отыр. Олардың ішінде ардагерлер, зиялы қауым өкілдері, қоғам белсенділері, кәсіпкерлер және жастар бар. Осы орайда, жергілікті халықтың еңбекқорлығы мен ұйымшылдығын атап өткім келеді. Мен Сыр елі жұртшылығының бойынан туған жерге деген сүйіспеншілікті, қамқорлық пен жанашырлықты, нағыз отаншылдықты көремін. Облыс орталығымен қатар, әр ауылдың тазалығы көз тартады. Мысалы, Нағи Илиясов, Таң ауылдарын бүкіл елге үлгі ретінде үнемі айтып жүрміз. Сіздер осы аймақпен қатар, күллі еліміздің дамуына үлес қосып келесіздер.

Біз бір ел, бір халық болып жұмыла білгеннің арқасында өткен жылды мол табыспен аяқтадық. Былтыр экономикамыз 6,5 пайызға өсті. Еліміздің ішкі жалпы өнімі 300 миллиард доллардан асты, ал жан басына шаққандағы үлесі тәуелсіздік тарихында тұңғыш рет 15 мың доллар болды. Бұл – бүкіл Орталық Азия аймағы бойынша рекордтық көрсеткіш. Ұлттық қордың валюталық активтері 5 миллиард долларға ұлғайды. Алтын-валюта

қорымыз ең жоғары деңгейге жетіп, 65 миллиард доллардан асты. Шағын және орта бизнестің экономикадағы үлесі 40 пайызға жақындады. Халық саны 20,5 миллионға жуықтады. Азаматтардың орташа өмір сүру ұзақтығы 75,4 жасқа жетті.

Ең бастысы, қоғам өзгерді, реформаларымыз тұрақты сипатқа ие болды, халықтың сана-сезімінде үлкен бетбұрыс жасалды. Осы ретте, Ұлттық құрылтай айрықша рөл атқарғаны сөзсіз. Төрт жылда Құрылтай мүшелері ел өміріне ықпал ететін көптеген маңызды бастама көтерді. Ұлттық құрылтайда айтылған ұсыныстардың негізінде 26 заң қабылданды. Осының өзі Құрылтай ауқымды реформалардың негізгі қозғаушы күші болғанын айқын көрсетеді.

Әйелдердің құқығы мен балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін нақты қадамдар жасалды. Лудоманияға, яғни ойынқұмарлыққа және нашақорлыққа қарсы белсенді күрес жүргізіле бастады. Ономастика саласындағы жұмыстар ретке келтірілді. Мемлекеттік наградалар жүйесіне жаңадан құрметті атақтар енгізілді. Сол арқылы еңбек адамдарының мәртебесі арта түсті. Бұдан бөлек, біз ұлттың жаңа сапасын қалыптастыратын басты құндылықтарымызды айқындап алдық. Ұрпақтың болашағына зиянын тигізетін кеселдерге барынша тосқауыл қоятын болдық.

Құрылтай мүшелері өткен жылғы жиында ішкі саясат саласын ретке келтіру туралы бастама көтерді. Тиісті құжатты әзірлеуге өздеріңіз белсене атсалыстыңыздар. Былтыр Қазақстан Республикасы ішкі саясатының негізгі қағидаттары, құндылықтары мен бағыттары бекітілді. Енді осы құжатты басымдық ретінде қарап, белсенді түрде іске асыруымыз керек.

Қадірлі қауым!

Мемлекеттік саясаттың стратегиялық бағдарының бірі – мәдениет пен өнер. Себебі қоғамның санасы жаңғырмаса, реформалар ойдағыдай нәтиже бермейді. Бұл – ақиқат. Сондықтан біз руханият мәселелеріне айрықша мән береміз. Бұл салада бұрын-соңды болмаған ауқымды шаруалар қолға алынады. Атап айтқанда, Алматы облысында қазақ драма театры, Абай, Ақтөбе облыстарында театрлар бой көтереді. Шымкентте де Опера және балет театрының құрылысы басталмақ. Биыл Мұхтар Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театрының ашылғанына 100 жыл толды. Осыған орай, театр ғимаратына жүргізіліп жатқан күрделі жөндеу жұмысы аяқталмақ. Наталья Сац атындағы орыс мемлекеттік академиялық балалар мен жасөспірімдер театры да жаңғыртылады. Бұдан бөлек, екі жылдың ішінде елімізде 100-ден астам мәдениет ошағы жөнделеді.

Музей ісін дамыту – маңызды міндеттің бірі. Осы ретте, Қызылордада ашылған жаңа тарихи-өлкетану музейін ерекше атап өткім келеді. Мен күзде қалаға жұмыс сапарымен келгенде мұражайды аралап көрдім. Заман талабына сай салынған орталықта музей ісін ұйымдастырудың тың тәсілдері қолданылған. Бұл тәжірибені басқа облыстарға үлгі етуге болады.

Қызылордада жаңа драма театр салу жоспарымызда бар, биыл құрылысты бастауымыз керек. Өткен сапарымда мемлекеттің зиялы қауым өкілдерімен кездескен кезде заманауи кітапхана салу керек деп айттым. Енді бұл құрылыс биылдан бастап жүргізіледі.

Қазіргі таңда жастар арасында Қазақстан өрлеу кезеңіне қадам басты деген пікір бар. Жас буын өкілдері жаңа қоғамдық этиканы, креативті индустрияны дамытуға зор үлес қосуда. Әлем елдері қазіргі қазақ өнерін ерекше құбылыс деп бағалайтын болды. Кино саласы да дамып жатыр.

Жас ұрпақтың ұлттық бірегейлігімізді

өнерімен айшықтап, ұлтымызды жаһан жұртына танытуы – зор мақтаныш. Жастардың күш-қуаты, ынта-жігері, жаңашылдығы мен жасампаздығы кез келген салаға зор серпін береді. Сондықтан біз өскелең ұрпаққа әрдайым жан-жақты қолдау көрсетеміз. Олардың ұлттық құндылықтармен қатар жаңа заманның жақсы қасиеттерін бойына сіңіруіне барынша жағдай жасаймыз.

Бұған дейін Ұлттық құрылтайда еліміздің рухани-мәдени мұрасын әлемге таныту туралы бастамалар көтерілді. Соған сәйкес жоспарлы жұмыс жүргізіліп жатыр. Мысалы, 14 жылда алғаш рет аса құнды «Хандар шежіресі» қолжазбасын ЮНЕСКО-ның «Әлем жады» деректі мұралар тізіміне енгіздік. Биыл жазда Корея Республикасының Пусан қаласында Бүкіләлемдік мұралар комитетінің кезекті отырысы өтеді. Сол кезде «Маңғыстаудың жерасты мешіттерін» ұйым тізіміне қосу мәселесі қаралады. Қазір Қазақстан материалдық емес мәдени мұралар тізіміне өз нысандарын белсенді түрде енгізіп жатқан 25 елдің қатарына кіреді. Бірақ мұнымен тоқтап қалуға болмайды. Төл тарихымызды зерделеу, өнеріміз бен мәдениетімізді өркендету үшін әлі де көп жұмыс істелуге тиіс. Бұл шаралар алдағы уақытта да жалғаса береді.

Елімізде танымдық әрі тағылымдық мәні зор тарихи орындар мен құнды жәдігерлер аз емес. Мысалы, таза ағаштан салынған Жаркент мешіті – қытай сәулетшілері мен ұйғыр шеберлерінің қолынан шыққан бірегей туынды. Алматыдағы «Вознесенск кафедралды шіркеуі» де айрықша тарихи нысан. Татулық пен достықтың символы саналатын осы екі ғимаратты «Бірлігіміз – әралуандықта» қағидатының іс жүзіндегі көрінісі деуге болады.

Ұлы даланың әрбір тау-тасы халқымыздың сан ғасырлық жылнамасынан сыр шертеді. Соның бірі – қойнауы қазынаға толы Қаратау петроглифтері. Төрт мың жылдық тарихы бар таңбалы тастар төл өркениетіміздің тамыры тым тереңде жатқанын көрсетеді. Ғалымдарымыз Қызылорда жеріндегі Сауысқандық пен Түркістан облысындағы Арпаөзеннен жалпы саны 17 мың петроглиф тапқан. Осындай құнды жәдігерлеріміз бен ұлттық дәстүрлеріміз ЮНЕСКО-ның бүкіләлемдік мұралар тізімінде болуға әбден лайық деп санаймын. Құзырлы министрлікке осы мәселелерге қатысты жұмысты қолға алуды тапсырамын.

Сондай-ақ Абай ілімі біздің ұлттық бірегейлігіміздің, ұлттық болмысымыздың өзегі болуға тиіс. Оның ой-толғамдары қанша заман өтсе де өзекті болып қала береді. Қазіргі «Адал азамат» тұжырымдамасы ұлы ойшылдың «Толық адам» идеясымен тығыз астасып жатыр. Біз Абайдың «Қара сөздерін» ЮНЕСКО-ның «Әлем жады» деректі мұралар тізіміне енгізуіміз керек.

Әл-Фараби, Ясауи ілімдері де ұлт руханиятының ұстыны саналады. Ашығын айтсақ, ұлы бабаларымыздың өсиеттерін олардың мерейтойы кезінде ғана еске аламыз. Бұл дұрыс емес. Сондықтан Әл-Фараби, Ясауи және Абай ілімдерін жан-жақты дәріптейтін ғылыми жиындарды тұрақты өткізіп тұруымыз қажет. Бұл басқаға емес, ең алдымен, өзіміз үшін керек. Олардың мұралары – біздің рухани-философиялық болмысымыздың тірегі. Еліміздің гуманитарлық институттары ұлы ойшылдарымыздың ілімін жүйелі түрде насихаттағаны жөн.

Басты міндет – халқымыздың баға жетпес қазынасы ұлттық мұрасын сақтап, ұрпаққа табыстау. Осы ретте, кейбір Құрылтай мүшелерінің философия, әлеуметтану, саясаттану сияқты ғылымдарды дамыту және қоғамдық-саяси ой-пікірлер көптомдығын әзірлеу туралы ұсынысын атап өтуге болады. Сондай-ақ олар ғылыми мекемелердің

зерттеулері онлайн платформа арқылы бөріне бірдей қолжетімді болуы керек екенін айтты.

Жуырда Астана мен Алматыда Президенттік кітапханалардың құрылысы басталады. Меніңше, бұл нысандар тек кітаптар жиналған жер емес, қазақтың тарихын, мәдениеті мен өркениетін дәріптейтін орталықтар болуы керек. Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект қарқынды дамыған сайын ұлттық бірегейлігімізді нығайту өзекті бола түседі. Төл тарихы мен мәдениетін электронды форматқа көшіріп, оны жаһандық цифрлық өркениетке қосқан елдер ғана ұлттық болмысын сақтап қалады. Мұны жаңа дәуірдің талабы деуге болады. Түптеп келгенде, бұл – жұртымыздың идеологиялық дербестігіне және болашағына тікелей қатысты мәселе.

Мен халықтың жады мен ғылым-білімін жинақтайтын «Ұлттық цифрлық мұра» қорын құру идеясын қолдаймын. Цифрландыру және жасанды интеллект жылы аясындағы мұндай бастама тарихи мұрамызды сақтап, оны терең зерделеуге жол ашады. Мен былтырғы Құрылтайда ғылыми еңбектерді, мұрағат материалдарын, мұражай қорларын және өнер туындыларын жүйелеу қажеттігін ерекше атап өттім. «Ұлттық цифрлық мұра» бұл шаруаны заман талабына сай жүргізуге мүмкіндік береді.

Біз соңғы жылдары сан ғасырлық тарихи мұрамызды ғылыми тұрғыдан зерделеу және дәріптеу жолында біраз жетістікке жеттік. Биыл көктемде Жошы хан туралы деректі фильмді түсіру жұмыстары аяқталады. Мен осы ауқымды жобаның басталғаны туралы Атырауда өткен Құрылтай отырысында айттым. Көп сериялы фильмнің тұсаукесері беделді халықаралық платформаларда өтеді. Бұл туынды Алтын Орда брендин жер жүзіне дәріптеуге ықпал етеді. Бірақ осындай тарихи тақырыпқа келгенде тартымды, көрнекі, яғни визуалды бейне жасаудан бөлек, алдымен оның ішкі мазмұны, мән-мағынасы терең болуын ойластыру қажет. Сондықтан менің тапсырмаммен мамыр айында Алтын Орда тарихына арналған халықаралық симпозиум ұйымдастырылады. Іс-шараға әлемнің беделді ғалымдары шақырылады.

Біз тұтас түркі өркениетін зерделеуге де баса мән береміз. Қыркүйекте ресейлік өріптестерімізбен және басқа да елдердің өкілдерімен бірге «Өр Алтай – түркілердің ата қонысы» деген халықаралық конференция өткізуді жоспарлап отырмыз.

Бес жыл бұрын менің «Тәуелсіздік бөрінен қымбат» атты мақалам жарық көрді. Онда қазіргі заманғы ғылыми тәсілдер негізінде төл тарихымызға арналған жаңа академиялық еңбек жазу туралы тапсырма бердім. Осы ауқымды өрі іргелі зерттеу жұмысы жыл соңына қарай аяқталады. Қазақстанның академиялық тарихының көлемді жеті томдығы жарыққа шығады. Бұл еңбек мемлекеттігімізді нығайтуға және ұлтымыздың біртұтас тарихи сана-сезімін қалыптастыруға қосқан қомақты үлесіміз болмақ. Осы маңызды ғылыми жинақ Тәуелсіздігіміздің 35 жылдығына орай шыққалы отыр. Мұның зор символдық мәні бар. Біз бұл тарихи белесті дәл осындай нақты істермен атап өтуіміз керек. Өткенді ұмытпай, болашаққа сеніммен қарасақ, еліміздің дәйекті дамуына жол ашылады. Сондай-ақ ұрпақтың отаншылдық сезімі ел игілігі жолындағы нақты іспен ұштасады.

Отаншылдық дегеніміз – әрине, Отанға деген сүйіспеншілік деген сөз. Алайда, Отан алдындағы жауапкершілігіңді сезініп, перзенттік парызыңды өтеуге талпынбасаң, «отаншылмын, патриотпын» деген сезіңнің құны көк тиын болмақ.

Қазір қоғамда «Қазақстанның мемлекеттік Туын қайда және қашан қолданған жөн?» деген маңызды мәселе талқыланып жатыр.

(Жалғасы 4-бетте).

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында сөйлеген сөзі

(Жалғасы. Басы 1,3-беттерде).

Бұл мәселе арнайы нормалармен және ережелермен реттеледі. Мемлекеттік рәміздерді пайдалануға жеңіл-желпі, салғырт қарауға болмайды. Заң талабы әрдайым орындалуға тиіс. Дегенмен, ең алдымен, заңның түпкі мәнін терең түсіну керек. Мемлекеттік рәміздерді қадірлеп, оларды жөнімен пайдаланатын отаншыл азаматтарды барынша қолдау қажет. Мен үйлерде, көліктерде, көшелерде, сондай-ақ еліміздегі, әсіресе, шетелдегі спорттық және іс-шараларда көк Туымыз желбіреп тұрғанда қуанып қаламын. Сол арқылы еліміздің азаматтары бірлігі бекем ұлт екенімізді көрсетеді. Олардың әрекеттерінен туған елін мақтан тұтатыны байқалып тұрады.

Қазақстанның аспанмен астасқан көк туын бүкіл әлем біледі. Еліміздің спортшылары жарқын жеңісімен, ғалымдары іргелі еңбегімен, өнерпаздары тамаша дарынымен Отанымызды жер жүзіне танытып жүр. Әр азаматымыздың жетістігі – Қазақстанның жетістігі, әр өреніміздің абыройы – барша қазақтың беделі. Біз туған жерге жанашырлығын, туған елге адалдығын нақты іспен көрсететін нағыз патриот азаматтарды қолдауымыз қажет.

Жасампаз отаншылдықтың негізгі қағидаттары өмірдің өзінен алынған деуге болады. Мысалы, «Таза Қазақстан» жалпыұлттық акциясына, волонтерлік қозғалыстарға, қайырымдылық шараларға әлеуметтік кәсіпкерлікке және ел игілігіне арналған басқа да жұмыстарға белсене қатысу – жауапкершілікке негізделген жасампаз отаншылдық көрінісі. Бұл жайында бүгін депутат Сабильянов өте жақсы айтты.

«Таза Қазақстан» – ұлттық идеологиямыздың ажырамас бөлігіне айналды. Тазалық халқымыздың адал ниеті мен таза пейілінен басталады. Бұл – ең алдымен көшелерді, үйлерді таза, ұқыпты ұстау деген сөз. Таза Қазақстан – әдемі ұран да, науқан да емес, бұл – күнделікті қажырлы еңбектің нәтижесі. Тазалық тәртіпті күшейтеді, ал тәртіп жауапкершілікті арттырады. Осы маңызды тұжырымды ұрпақтың санасына сіңіру өте маңызды. Біз сонда ғана нағыз өркениетті және ілгері қадам басушы озық ел боламыз.

Қазақстанның патриоты болу – азаматтық жауапкершілікті терең түсіну деген сөз. Ұлт мүддесін желеу етіп бос айқайға басатын, одан қалды, азаматтарымыздың Отанымызға деген шынайы сүйіспеншілігін саяси ұпай жинауға пайдаланғысы келетін теріс пиғылды адамдардың бізге қажеті жоқ. Барлық салада, соның ішінде зауыттарда, ауыл шаруашылығында, денсаулық сақтау ұйымдарында, мектептерде, университеттер мен ғылыми зертханаларда, мемлекеттік мекемелерде, жеке компанияларда жұмыс істеп жүрген адамдардың білікті әрі табанды еңбегін, әскери борышын өтеп жүрген және қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ететін азаматтарымыздың Отанға адалдығын жауапкершілікке негізделген жасампаз отаншылдық деуге болады.

Қазақстан Әділеттің, Заң мен тәртіптің мекені, еңбекқор адамдардың елі болуға тиіс. Заң үстемдігі мен жасампаз еңбек жоғары тұрмыстық мәдениет идеологиясымен астасып жатуы керек. Осы қағидаттар көптеген елде табысты әрі берекелі өмір сүрудің формуласы саналады. Осындай басты құндылықтар мен өмірлік ұстанымдар әр адамның бойына отбасынан, мектеп қабырғасынан дариды. Сондықтан біз іргелі институттарды күшейтуге баса назар аударуымыз керек.

Түрлі саяси авантюристтердің ұлттық құндылықтарымыздың өзегіне балта шабуына, жастарды «жаңалық» болып көрінетін жат құндылықтарға еліктіріп, адастыруына жол бермеуге тиіспіз. Менің нені меңзеп тұрғанымды бәріңіз түсінген

шығарсыздар деп сенемін. Мемлекет дәстүрлі мәдени құндылықтарын қорғауға, елді іштен ірітетін зиянды нәрселерді, турасын айтсақ, ерсі қылықтарды насихаттауға тосқауыл қоюға міндетті.

Қоғамымызда ер мен әйел өз еркімен шаңырақ көтеріп, некесін мемлекеттік мекемеде ресми түрде тіркейтін дәстүрлі отбасы институтын заңнамалық тұрғыдан нығайта түскен жөн. Бірақ мемлекеттің моральға қатысты ресми ұстанымына сай келмейтін көзқарасы үшін біреуді қылмыстық қудалауға, моральдық жағынан кемсітуге еш жол беруге болмайды. Ал мемлекеттің ұстанымын «Әр азаматтың таңдау құқығы бар. Алайда ешкім өз таңдауын біреуге күштеп таңа алмайды» деген формуламен түйіндеуге болады. Біздің мемлекетіміз барлық азаматтың құқығы мен бостандығын, арнамысын табандылықпен қорғай береді.

Шымкентте Нұрай есімді бойжеткеннің кісі қолынан қаза болуы бүкіл елді дүрліктерді. Ұлттық құрылтайға осы оқиға бойынша 130-дан астам өтініш келіп түсті. Күдіктінің Нұрайды аңдып, маза бермей, қоқан-лоқы көрсеткені анықталып отыр. Ақыры, мұның арты адам өліміне әкеп соқтырды. Осыған байланысты Ішкі істер министріне Шымкент қалалық департаментінің әрекетіне құқықтық баға беруді тапсырдым. Бас прокурор да бұл мәселені мұқият тексереді. Қыз алып қашу – адам ұрлау деген сөз, бұл – ұлтымыздың беделіне нұқсан келтіретін өрескел, жабайы қылмыс. Ондай қатігездікке ешқашан жол беруге болмайды.

Жыл өткен сайын халықтың сана-сезімі өсіп, қоғамда азаматтық жауапкершілік деңгейі артып келеді. Заңнамалық өзгерістер де соған сай болуы өте маңызды. Заң мен тәртіп – бәріне ортақ. Еліміздің әрбір азаматы заң талаптарын бұлжытпай орындауға тиіс.

Құрметті Ұлттық құрылтай мүшелері! Кез келген мемлекеттің күші – халықты. Азаматтарымыздың жасампаздық қуатының арқасында еліміз кез келген кедергі мен тосқауылға қарсы тұрып, орасан зор табысқа жетеріне көміл сенемін. Өздеріңіз білесіздер, мен түрлі жоспарлар құрып, стратегиялар жасауды құптай бермеймін. Себебі бос қиялға беріліп, құрғақ уәде беруге түбегейлі қарсымын. Болашаққа бағдар жасап, жоспар құрғанда өмірге шынайы көзқараспен қараған жөн деп санаймын. Біз өте қауырт дәуірге қадам бастық. Бұл адамдардың үйреншікті өмір салтын бұзады, сана-сезімін өзгертеді. Цифрландыру мен жасанды интеллект түбегейлі жаңа орта қалыптастырады. Онда өбден орнығып қалғандай көрінетін ұғымдар мен тәжірибелерге мүлдем орын жоқ. Жаһандық цифрлық экономика дәуірінде мемлекеттердегі халық саны бұрынғыдай аса маңызды болмай қалатын сияқты. Жасанды интеллект заманына бейімделе білген, соған қарап тіршілігін түзген, тіпті, жаңа үдерістерге нақты әрі белсене қатысқан елдер ғана табысқа жетпек. Сондықтан Қазақстан цифрландыру ісін қарқынды дамытып, жеке және қоғамдық өмірдің барлық саласына жасанды интеллектіні енгізе бастады.

Біз білім, ғылым және жоғары технология саласына қомақты инвестиция салатын болдық. Себебі адам капиталының сапасын арттыру – айрықша маңызды міндет. Бұл, әсіресе, ел дамуының қазіргідей тарихи, бетбұрысты кезеңінде халқымыздың болашағына тікелей әсерін тигізеді. Ең бастысы – бұл жоспарлар жұртты құр уәдемен жарылқайтын тұсаукесер рәсімдері мен форумдардың көлеңкесінде қалып қоймауы керек. Біз пиар-акциялар мен көз алдайтын жалған ілгерілеуге емес, нақты жетістікке ұмтылуымыз қажет.

Цифрландыру және жасанды интеллект жылын сән қуып, ұрандату үшін жариялаған жоқпыз. Бұл шешім бүкіл

мемлекеттік аппаратқа нақты міндет жүктеп отыр. Бұл – стратегиялық міндет. Сондықтан мемлекет үшін айрықша маңызды осы міндетті орындауға қатысты талап та өте жоғары болмақ. Бұл бағыттағы жұмыстың нәтижесі нақты әрі көзге көрінетін көрсеткіштермен өлшенуге тиіс. Атап айтқанда, шешім қабылдау мерзімін қысқартуға, еңбек өнімділігін арттыруға және қызмет сапасын жақсартуға оң ықпал етуі керек.

Дегенмен, басқару ісінде белең алған берекесіздікті озық технологиялар өз бетімен жойып жібере алмайды. Мұны жете түсінген абзал. Жұмыс әуел бастан дұрыс жолға қойылмаса, бірін-бірі қайталайтын міндеттер көбейіп, қағазбастылық шаруаға кедергі келтіре берсе, жасанды интеллектіні енгізу арқылы бәрін әп-сәтте жөнге келтіремін деу – бос әурешілік. Сондықтан цифрлық өзгерістер стратегиясын жүзеге асыру үшін алдымен басқару жүйесін реттеп алу қажет. Осыған орай, шұғыл міндет туындап отыр: мемлекеттік сектордағы жұмысты ұйымдастыру мәдениетін жақсартып, оған басқару саласындағы озық тәжірибелер мен құзыреттерді енгізу керек. Цифрлық шешімдердің және жасанды интеллект технологиясының көмегімен барлық саладағы мемлекеттік басқару ісінің сапасын арттыруға мол мүмкіндік бар. Соны дұрыс пайдаланған жөн.

Жоғары технологияға негізделген, энергияны көп қажет етпейтін жаңа экономика құру үшін, ең алдымен, мықты инфрақұрылым қалыптастыру қажет. Логистика саласында алдымен көрінген жерге қойма салынып, содан кейін ғана оған аса маңызды инженерлік жүйелер тартылып жатады. Осындай қателіктерге жол бермеу керек. Оның үстіне, мұндай нысандар бәріне бірыңғай талаптарға сай келе бермейді. Соның салдарынан шығын көбейіп, ауқымды жұмыстың мән-маңызы жоғалады. Бұл – басқару ісіндегі сауатсыздықтың көрінісі. Сондықтан мұқият ойластырылған әрі ортақ ұстаным болуы қажет. Барлық IT инфрақұрылымның сенімді, үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз ететін қуатты дата орталықтар салуға арналған арнайы аймақтарды алдын-ала анықтап алу керек. Деректерді талдау орталықтарын дәл сондай жерлерге салу қажет. Мұндай орталықтарда қуат көздері, қауіпсіздікті қамтамасыз ету және салқындату жүйесі болуға тиіс.

Үкімет Павлодар облысының әкімдігімен бірге Екібастұз бассейнінің энергетикалық қуатын пайдалана отырып, «Деректерді өңдеу орталығы алқабын» жасауды жоспарлап отыр. Бастама жаман емес, оның қаншалықты табысты жүзеге асырылатынын көре жатармыз.

Біз атом стансаларының құрылысы аяқталғанын күтпей-ақ, жаңа қуат көздерін іске қосуды қолға алуымыз керек. Сондай-ақ дата-орталықтар металлургия комбинаттары сияқты көп мөлшерде энергия тұтынатынын қаперде ұстаған жөн. Сол себепті, қуат көздерінің жеткілікті болуын қамтамасыз ету мемлекеттік саясаттың аса маңызды бөлігі ретінде қарастырылуға тиіс. Қазақстанда 123,1 миллиард киловатт-сағат көлемінде электр қуаты өндіріледі. Барлық жоспарымызды табысты орындауға бұл жеткіліксіз. Мен мұны Қауіпсіздік Кеңесінің жақында өткен отырысында нақты атап өттім. Басқаша айтсақ, біз еліміздің әлемдік бәсекедегі артықшылықтарын тиімді пайдалана алмай отырмыз.

Қазақстанның 33 миллиард тоннаға жуықтайтын орасан зор көмір қоры бар. Қазіргідей қарқынмен өндіре берсек те, көмірдің қоры 300 жылға жетеді. Елімізде жыл сайын 110 миллион тоннадан астам көмір өндіріледі. Бұл көрсеткіш бойынша әлемде алдыңғы қатардағы мемлекеттердің қатарына кіреміз. Көмір – біздің стратегиялық активіміз. Оның

қоршаған ортаға зиянын түгел жоятын заманауи технологияны қолданып, көмірді толық пайдалану керек. Президент Трамп «Маған жел емес, көмір ұнайды» деп дұрыс айтады. Мұнда ақиқат бар. Көмірмен қуат өндіру ісіне Ұлттық жоба мәртебесі берілуге тиіс. Үкіметке Ұлттық жобаны әзірлеп, 20 наурызға дейін қабылдауды тапсырамын.

Көкшетау, Семей және Өскемен қалаларындағы жылу электр орталықтарының құрылысын тездету қажет. Оның қай-қайсысы да – маңызды жобалар. Бұл мәселе шешімін таппай, тым созбалаңға түсіп кеткенін мойындау керек. Ал жұртшылық оны асыға күтіп отыр. Мен Үкімет пен «Самұрық-Қазына» қорының жұмысына сын-ескертпе айтамын.

Курчатовтағы электр станциясы мен Екібастұздағы 2-ГРЭС-тің қосымша энергоблоктарын уақтылы іске қосу, 3-ГРЭС-тің құрылысын бастау қажет. Энергетика жүйесінің орнықты болуын қамтамасыз ету үшін теңгерімді қуат көздерін тезірек іске қосу қажет. Бұл – ең алдымен газдан қуат өндіруге қатысты мәселе. Жаңа кен орындарын іздеу арқылы табиғи газ өндіру ісінің өлеуетін арттыру керек. Өкінішке қарай, көгілдір отын өндірісі экономикамыздың күн өткен сайын өсіп бара жатқан сұранысын өтей алмай келеді. Былтырдың өзінде тауарлы газ импорты 18 пайызға өсіп, 4,5 миллиард текше метрге жетті. Соған қарамастан, жаңа газ кеніштерін ашу жұмыстары өте баяу жүріп жатыр. Бұл – тиімсіз жоспарлаудың тікелей нәтижесі. Қазіргі ерекше жағдайда бұған мүлдем жол беруге болмайды. Мен QazaqGaz басшылығына жеке қаражат есебінен және инвесторларды тарту арқылы болашағы зор учаскелерді игеруге кірісуді тапсырдым.

Үкімет «Самұрық-Қазына» қорымен бірге геологиялық барлау жұмыстарын жандандырып, жаңа көмірсутегі кеніштерінің игерілуін қамтамасыз етуге тиіс. Газ өңдеуге қатысты ірі жобалардың дер кезінде іске қосылуын қатаң бақылауға алған жөн. Бізге құр ниетті ғана танытатын құжаттар емес, нақты нәтижелер керек.

Энергетика жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ететін тағы бір маңызды резерв – еліміздің су ресурстары. Оның өлеуеті тиісті деңгейде пайдаланылмай отыр. Ашығын айтсақ, осы аса маңызды бағыттағы жұмыстар бей-берекет жүргізіліп жатыр. Еліміздің қолда бар су қорына шұғыл түрде нақты бағалау жасаған жөн. Өйткені кеңес заманынан қалған мәліметтер әлдеқашан ескірді. Ғылым академиясындағы ғалымдарымыз қайда? Олар неліктен осы уақытқа дейін еліміздің су қорына қатысты баға бермеген? Қазақстанның су-энергетика ресурстарын шынайы көрсететін карта әзірлеу қажет.

Уақыт күтіп тұрмайды. Бұл құжаттарды әзірлеу жұмыстары гидроэнергетиканы жедел дамытуға кедергі болмауға тиіс. Үкімет пен «Самұрық-Қазына» қоры кейбір гидротехникалық нысандардың тиімділігін арттыру үшін оны сенімгерлік басқаруға беру мәселесін шешуі қажет.

Көлік-логистика кешеніне де баса назар аудару керек. Оны дұрыс дамытпасақ, ел экономикасын тұрақты өсіру мүмкін емес. Қазақстанның орасан зор транзиттік өлеуеті бар. Алайда, осы өлеуетті толық пайдалану үшін қыруар шаруа атқару керек.

Елімізде қызу жұмыс қолға алынды. Мыңдаған шақырымдық автокөлік жолдары мен темір жолдар салынып, жөнделіп жатыр. Басты бағыттардың талапқа сай емес тұстары ретке келтірілуде. Вокзалдар, теңіз және әуе порттары, сондай-ақ құрғақ порттар жаңғыртылып, кей жерде жаңадан салынып жатыр. Мультимодальды тасымал түрі де дамып келеді.

Автокөлік тасымалы саласы да аса маңызды.

(Жалғасы 5-бетте).

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында сөйлеген сөзі

(Жалғасы. Басы 1,3,4-беттерде).

Елдегі автокөлік жолдарын халықаралық стандарттарға сай жаңғырту – айрықша маңызды міндет. Бұл, біріншіден, Қазақстанның батыс пен шығыс арасындағы транзит дәлізі ретіндегі рөлін арттыра түседі. Екіншіден, облыстар арасындағы көлік байланысын барынша жақсартады.

Жақында Қызылорда – Жезқазған жолының Қызылордаға тиесілі бөлігі салынып бітті. Жыл соңына дейін Ұлытау облысындағы бөлігінде көлік қозғалысы толық ашылады. Жолдың жалпы ұзындығы – шамамен 400 шақырым.

Ең бастысы, биыл елімізде бұрын-соңды болмаған ауқымды инфрақұрылымдық жобалар басталады. «Батыс Қытай – Батыс Еуропа» – Қазақстандағы ең негізгі жолдың бірі. Алайда, оның Қызылорда – Ақтөбе арасындағы бөлігі – тар, көлік апаттары жиі болып жатады. Мен осыған дейін бұл жолды кеңейту туралы тапсырма бердім. Биыл осы бағытта 4 жолақты жаңа күре жолдың құрылысы басталады.

Қазіргі жолдың көбі облыстардың ішкі жолы болып қала береді. Сондай-ақ мен былтырғы Жолдауымда «Бейнеу – Сексеуіл» жолының құрылысын тездетуді тапсырғанымды білесіздер. Ондағы жұмыстар да биыл басталмақ. Жоба жүзеге асқан соң «Орта дәліздің» қашықтығы 900 шақырымға қысқарады, яғни Ақтау, Құрық порттарына тура жол ашылады. Қарағанды – Жезқазған бағытындағы жол талай жылдан бері тозып тұр. Биыл ескі жолдың қапталына екі жолақты жаңа жол салуға кірісеміз. Кейін ескі жолды да жаңғыртып, төрт жолақ ету жоспарлануда. Бұдан бөлек, Сарыағаш маңындағы көлік қозғалысы да өте тығыз. Сондықтан осы жылы «Сарыағаш айналма жолының» құрылысы қолға алынады. Барлық жұмыстың сапалы әрі уақтылы орындалуын тікелей бақылауда ұстайтын боламын. Себебі бұл жобалар Қазақстанның халықаралық көлік-логистика орталығы ретіндегі әлеуетін мейлінше нығайта түседі.

Автокөлік жолдарымен қатар темір жол инфрақұрылымын да кеңейтіп, жақсарту жұмысын жалғастырған жөн. Бұл – тасымал жолдарының өзара байланысы тұрғысынан алғанда өте маңызды мәселе. Былтыр «Достық – Мойынты» теміржолының екінші желісі іске қосылды. Алматыны айналып өтетін теміржол құрылысы аяқталды. Мұның бәрі еліміздің транзиттік әлеуетін айтарлықтай көтерді. Биыл «Қызылжар – Мойынты» және «Дарбаза – Мақтаарал» теміржол желілері салынады. Сондай-ақ «Алтынкөл – Жетіген» және «Жезқазған – Сексеуіл» бағыттары бойынша теміржол учаскелері жаңғыртылады.

Әуе жолдарын дамыту ісі Қазақстан үшін өте маңызды. Жаңа халықаралық рейстерді іске қосу қажет. Бұл – экономикалық мәселе ғана емес, азаматтары әлемді емин-еркін аралайтын ашық қоғамы бар мемлекет екенімізді білдіретін қадам.

Еліміздің аумағында оннан астам халықаралық көлік дәлізі бар. Бұл – оң үрдіс, оны барынша дамыту керек. Дәл осы кезде Қазақстан өзін халықаралық көлік-транзит дәлізі ретінде танытуға тиіс. Жаһандық логистика картасынан лайықты орнымызды иелену үшін жүйелі жұмыс және айқын іс-қимыл стратегиясы керек.

Үкіметке авиация саласында, соның ішінде әуемен жүк тасымалдау ісінде нақты нәтижеге жету міндеті жүктелді. Меніңше, еліміздің әлі күнге дейін Еуразияның әуемен жүк тасымалдайтын орталығы бола алмай отырғаны – кешірілмейтін қателік, қарапайым тілмен айтсақ, бұл – нағыз абсурд. Үкімет жүк тасымалдайтын мемлекеттік әуе компаниясын құру барысында қате шешім

қабылдады. Неге екені белгісіз, бұл міндетті «Қазақстан темір жолы» компаниясына жүктеді. Егер Үкімет тапсырманы орындауға қауқарсыз болса, бұл жұмысты жеке құрылымдарға өткізіп беріңіздер.

Таяуда өткен кеңейтілген кеңесте авиаотынның қымбаттығы осы саланың дамуына кедергі болып отырғаны айтылды. Оның бағасы тым қымбат, көрші елдердің әуежайларындағы бағамен бәсекелесе алмайды. Өзіміз 100 миллион тонна көлемінде шикі мұнай өндіретін ел бола тұра, қара алтыны жоқ мемлекеттермен авиакеросин бағасы жағынан таласқа түсе алмай отырмыз. Бұл ақылға сыймайды ғой?! Осы ретте, еліміздегі танымал экономистерге де, энергетиктерге де айтар қатаң сын-ескертпем бар. Кадрлық шешім қабылдау қажет болуы да мүмкін.

Біздің басты стратегиялық мақсатымыз – экономиканың сапалы өсу қарқынын бәсеңдетпеу. Сол үшін инфляцияны төмендетуге қатысты жұмыстар қолға алынды, жаңа инвестициялық кезең басталғаны жарияланды. Басқа да шешімдер қабылданды. Экономика және бизнес саласы жаңа салық режиміне көшіп жатыр. Үкімет пен жергілікті атқарушы органдар фискалдық жүйедегі өзгерістің елді дүрліктірмей, бірқалыпты жүзеге асырылуын қамтамасыз етуге міндетті. Салық кодексін қолдануға қатысты жұртшылықтың ойға қонымды, сындарлы ұсыныстарын мұқият зерделеу керек. Қажет болса, түзетулер енгізген жөн. Түптің түбінде Салық кодексі қасиетті кітап емес.

Қоғамда өзгерістер жасаған кезде халықпен тиімді байланыс орнату аса маңызды. Азаматтардың өтініштеріне қатысты жүйелі жұмыс жүргізу халықтың тыныс-тіршілігінен хабардар болып, олардың талап-тілегіне уақтылы жауап беруге жол ашады.

Соңғы кезде маған жекеменшік мектептерді қаржыландыру тәсіліне қатысты шағымдар жиі келіп түсетін болды. Жуырда «Turkistan» газетіне берген сұхбатымда мен бұған қатысты өз ұстанымымды айттым. Білім саласын мемлекет тарапынан қаржыландырудың қазіргі тәртібі бұрмаланған. Бұл олқылықты уақыт оздырмай түзету қажет. Жекеменшік мектептерге жүргізілген аудит нәтижесінде заңсыз және негізсіз шығындарға байланысты құқық бұзушылықтар анықталды. Бұл түйткіл жан басына сәйкес қаржыландыру жүйесінің осалдығынан туындап отыр.

Үкіметке білім беру саласындағы мемлекеттік қаржыландыру жүйесін шұғыл түрде реформалау жүктелді. Қаржыландырудың нақты критерийлерін әзірлеу керек. Осы орайда, орта білім беру жүйесін дамыту ісінде бизнес саласы маңызды рөл атқаратынын ескерген жөн.

Мұндай, тіпті бұдан да зор мәселелер денсаулық сақтау саласында да туындап отыр. Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының жұмысын жан-жақты тексеру барысында көптеген заң бұзушылықтар мен қызмет бабын асыра пайдалану жайттары анықталды. Мемлекеттен қыруар қаржы жымқыру үшін көпекөрнеу жалған деректер ұсынылған, өтірік мәліметтер енгізілген.

Бүкіл ел экономикамызды өркендетіп, инфрақұрылым жобаларын жүзеге асыру үшін бар күш-жігерін жұмылдырып, денсаулық сақтау саласын дамытуға қаржысын жұмсап жатса, әлеуметтік салаға бөлінген орасан зор қаражат талан-таражға түсуде. Медицина саласын дамытуға мемлекет 2024-2025 жылдардың өзінде 7,8 триллион теңге бөлді емес пе?! Түсінікті болуы үшін айтайын, бұл – 15,5 миллиард доллар деген сөз.

Мемлекеттің білім беру және денсаулық сақтау саласына жұмсап жатқан қаржысы, еңалдымен, азаматтарымыздың тұрмыс сапасын арттыруға арналатынын

және Әділетті Қазақстанды құру стратегиясымен ұштасып жатқанын түсінген абзал.

Құқық қорғау органдарына сыбайлас жемқорлықтың қитұрқы амал-айласын тауып, пайдаға кенеліп жатқандарды анықтау тапсырылды. Мен Үкіметтің Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорын Қаржы министрлігіне беру туралы шешімін қолдаймын. Әлеуметтік сала басшыларының біліксіздігі мен мемлекет мүддесіне немқұрайлы қарауының салдарынан Қорда осындай жағдай орын алып отыр. Бұл жағдайда патриотизм туралы сөз қозғаудың өзі артық. Сондықтан шенеуніктер адал болуға тиіс деген талап жалпы мемлекеттік ауқымдағы өзекті міндет болып қала береді.

Шектен шыққан алаяқтар ұлттық қауіпсіздігімізге шындап қатер төндіруге айналды. Медициналық сақтандыру қорында қомақты қаржы қолды болса, сол уақытта «Жедел жәрдем» қызметкерлері мен фельдшерлер алаяқтардың арбауымен наразылық акциясына шығады, әлеуметтік талаптар қояды.

Біздің азаматтарымыз алаяқтардың құрбаны болып жатыр. Көптеген адам адал еңбекпен тапқан табысынан айырылуда. Алдауға сеніп, қылмыстық қаржы операцияларының қақпанына түсіп жатыр. Әлемде иммиграциялық алаяқтық та қатты ушығып тұр. Еуропа мен АҚШ-та не болып жатқанын баршаңыз көріп-біліп отырсыздар. Бұл мәселе біздің еліміз үшін де өзекті. Себебі уақыт өткен сайын Қазақстан шетелдіктердің жұмыс істеуіне және тұрақтап қалуына қолайлы елге айналып келеді. Құқық қорғау органдары Қазақстан аумағында шетелдіктердің тұрақты тұруын заңдастыру үшін заңсыз құжат әперумен айналысқан алаяқтардың қылмысын әшкереледі.

Экономикалық немесе әлеуметтік саладағы алаяқтық қылмыстарға қарсы күресті күшейту қажет. Сондай-ақ ұсақ бұзақылардан, вандалдар мен ұрылардан бастап, ұйымдасқан қылмыстың топ мүшелеріне және қоғамның тыныштығын бұзғысы келетін арандатушыларға дейін, қысқасы, заң мен тәртіпті бұзғандардың бәрін батыл түрде жауапкершілікке тарту қажет. Бұл – өте өзекті әрі ең басты міндеттің бірі.

Цифрландыру үдерісі барлық жерде жаппай жүргізіледі. Сондықтан дербес деректерді заңнамалық тұрғыдан қорғауға, азаматтардың қаржылық және цифрлық сауатын арттыруға ерекше көңіл бөлу керек.

Тағы бір өзекті мәселе – халықаралық ахуал шиеленісіп тұрған заманда стратегиялық экономикалық серіктестерімізбен тиімді байланыс орнату. Біздің ұстанымымыз айқын: Қазақстан экономикалық интеграцияны қолдайды, осы үдеріске белсене атсалысады. Бірақ бұл ықпалдастық біздің мүддеміз тұрғысынан қарағанда әділ болуы керек. Биыл Қазақстан Еуразиялық экономикалық одаққа төрағалық етеді. Біз еуразиялық ықпалдастықтың тиімділігін арттыру үшін жасанды интеллектіні енгізу мәселесіне басымдық береміз. Саудадағы кедергілерді жою, негізсіз протекционизмге қарсы күресу жұмыстары жалғаса береді. Мәселен, еліміздің ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеу саласы орынсыз қысымға ұшырап отырғанын қалыпты жағдай деуге болмайды. Еуразиялық экономикалық одақ құрамындағы мемлекеттердің субсидия берілетін өнімдері көбейіп кеткендіктен, отандық тағам өнеркәсібінің өкілдері өнім өндіруді азайтуға мәжбүр. Ал бұл – біз үшін азық-түлік қауіпсіздігінің мәселесі. Сондықтан интеграцияның әділ жүргізілуі қажет екенін айтып отырмын.

Үкімет ұлт мүддесін қорғау үшін барынша белсенді жұмыс істеуге тиіс. Тараптардың мүддесі әділ ескерілетін орта тұсты тауып, Қазақстанның ұстанымын дәйекті, кәсіби түрде қорғау

қажет. Сонда ғана экономикамызды халықаралық нарықтағы бәсекеге барынша қабілетті ете аламыз.

Қымбатты жиынға қатысушылар!

Біз мүлде жаңа құбылыстардың пайда болғанына куә болып отырмыз. Өзіміз де, кейінгі ұрпақ та бұған бейімделуіне тура келеді. Басқаша айтсақ, бұрын мүмкін еместей немесе адам сенгісіз көрінетін нәрселер қазір қалыпты жағдайға айналада. Халықаралық құқық көз алдымызда қадір-қасиетінен айрылып жатыр. Дүние жүзінде сенім дағдарысы күшейе түсті. Әлемде әскери шығындар рекордтық деңгейге жетіп, үш триллион долларға жуықтады. 2035 жылға қарай бұл көрсеткіш тағы еселеп өсуі мүмкін.

Күн өткен сайын өрши түскен милитаризация халықаралық қоғамның әлемде әділ тәртіп құруға бағытталған күш-жігерін жоққа шығарып жатыр. Осындай күрделі жағдайда сыртқы саясаттың мән-маңызы арта түседі. Ол барынша теңгерімді болып, мемлекеттің стратегиялық мүддесін қорғауға және ілгерілетуге бағытталуы керек.

Жалпы, дипломатияда бұрыс шешімнің салдары өте ауыр болады. Мемлекеттің ұзақ мерзімге арналған мүдделеріне орын толмас нұқсан келуі ықтимал. Бізге бұл жағдай жақсы таныс. Экономика саласында бір жоспарды немесе тұжырымдаманы басқа бір бағдарламалық құжатпен алмастыруға болады. Ал халықаралық шарттарға қол қойған соң одан бас тарта алмайсыз. Айтылған сөз – атылған оқ!

Біз дипломатияны халықаралық қақтығыс пен дау-дамайға апаратын жол емес, мәмілеге, келісімге келудің еш баламасы жоқ, ең маңызды құралы деп білеміз. Кәсіби ұстаным мен шынайы ниет болса, кез келген қақтығыстың түйінін тарқатуға болады.

Мен Ибраһим келісімдеріне қосылу туралы шешім қабылдадым. Президент Трамп тарихтың астарын және қазіргі саяси ахуалды терең түсіне отырып жасаған мұндай келісімдер дипломатиялық инновация деуге болады. Ол Таяу Шығыста бейбітшілікті мықтап орнатуға арналған Ибраһим келісімдеріне қосылу жөніндегі шешімінің дұрыс екеніне сенімді және оны жүзеге асыруға бар күшін салады. Бұл келісімнің түпкі мәнін түсіну үшін оның атауына назар аударуымыз керек. Авраам, яғни, Ибраһим дін тарихында иудаизм, христиан және ислам діндеріне ортақ пайғамбар болып есептеледі.

Еліміз бүкіл адамзатты біріктіретін құндылықтарға арқа сүйеуге тиіс. Біз түрлі халықтар мен дін өкілдері арасында татулық болғанын қалаймыз. Сол себепті, осы келісімге қосылғанымыздың мән-мағынасы ерекше, бұл шешім еліміздің халықаралық беделіне оң серпін береді.

Қазақстан – жауапкершілігі жоғары «орта держава» және жер көлемі бойынша ислам әлеміндегі аса ірі мемлекет. Біз баршаға түсінікті, яғни ақылға қонымды және әділ саясатты жақтаймыз, осы ұстанымды әрдайым сақтаймыз. Сыртқы саясаттағы іс-әрекетіміздің бәрі бір ғана мақсатты көздейді. Ең бастысы, Қазақстанның жерінің тұтастығын, қауіпсіздігі мен егемендігін қамтамасыз етуіміз керек.

Қазақ мемлекетінің басшысы ретінде мен үшін Тәуелсіздік – бәрінен қымбат! Бұл – мерейтой кезіндегі ұран емес, қазіргі дүрбелеңге толы заманда ұлттық стратегиямыздың негізгі қағидасы. Мен «Тәуелсіздік дегеніміз – ең алдымен, жалпыұлттық бірлік пен келісім» екенін үнемі айтып жүрмін. Біз ел бірлігін сақтап, өсіп-өркендеген, абырой-беделі жоғары әрі қуатты мемлекет құруды басты міндетіміз деп санауымыз қажет. Осы мақсатқа стратегиялық тұрғыдан қарап, парасатты, дана халық екенімізді көрсетуіміз керек.

(Жалғасы 6-бетте).

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың

(Соңы. Басы 1,3,4,5-беттерде).

Бұрын да айтқам, қазір де атап өткім келеді: біз «тарихи жарақат алған» ұлт психологиясынан біржола арылуымыз керек. Басқа түскен қайғы-қасіреттің бәрін өзге халықтардан көру, ұлтымыздың маңдайына жазылған ащы тағдыр туралы бітпейтін пікірталастар жүргізу – кешегі күнмен өмір сүру деген сөз.

Бүкіл әлем өзгеріп жатыр, бізге де өзгеретін уақыт келді. Біз – болашағы жарқын, жолы ашық жас мемлекетпіз. Сондықтан уақыт көшінен қалмай, тек алға қарай жүруіміз керек.

Әлем барлық салада бірдей үлкен өзгеріске ұшырайды. Саясат пен экономикадан бастап, климат пен технологияға дейін, бәрі өзгереді. Мұндай жағдайда біз де батыл әрі тосын инновациялық шешім қабылдай білуіміз, еш нәрседен қорықпауымыз керек. Мен Үкімет мүшелеріне «Егер әлдекімнен немесе әлденеден қорықсаңыздар, маған қызметтік хат жазыңыздар. Егер сіздер қабылдаған шешімнің, иә болмаса ұсыныстың пайдасы болатынын байқасам, оң резолюция қоямын. Бүкіл жауапкершілікті өзіме аламын» деп ескерттім. Осы үндеуді, ең алдымен, мемлекеттік қызметшілерге, кәсіпкерлер мен ғалымдарға қарата айтып отырмын. Үлкен әрі түбегейлі өзгерістер уақыты келе жатыр, тіпті, басталып кетті деуге болады. Еліміз жаңа тарихи әлемнен лайықты орнын иеленуі қажет.

Қымбатты достар!

Биыл Қазақстанның келешегіне тікелей ықпал ететін аса маңызды жыл болады. Мен мұны қашықта «Turkistan» газетіне берген сұхбатымда атап өттім. Еліміз ауқымды саяси жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басқалы тұр. Алдағы парламенттік реформа осы өзгерістердің өзегі болатыны анық.

Жолдауымда бір палаталы Парламент құру туралы бастама көтергенімді білесіздер. Бұл аса маңызды мәселе қоғамда кеңінен талқыланды. Мен былтыр 8 қазанда Парламенттік реформа жөніндегі жұмыс тобын құру туралы өкімге қол қойдым. Оның құрамына белгілі заңгерлер, сарапшылар, саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың өкілдері кірді. Елдік іске бей-жай қарамайтын басқа да азаматтарымыздың бұл талқылауға қатысуы өте маңызды. Сондықтан e-Otinish платформасы мен Egov порталында «Парламенттік реформа» деген арнайы бөлім ашылды. Азаматтарымыз осы мәселеге қатысты өздерінің ой-пікірін білдіріп, ұсыныстарын жолдады. Жұмыс тобы келіп түскен ұсыныстарды жинақтап, зерделеп, парламенттік реформаны барлық жағынан қарастырды, өте маңызды жұмыс атқарды. Бұл бағыттағы шаруаның бәрін өзім тікелей бақылауда ұстадым. Былтыр қазан айының ортасында Жұмыс тобының алғашқы отырысын өткіздім. Желтоқсанның 2-сі және 29-ы күндері тағы екі жиын болды. Жаңа жылдан бері Жұмыс тобының мүшелері 3 рет бас қосты. Соңғы отырыс күні кеше ғана Құрылтай қарсаңында өтті.

Бір сөзбен, конституциялық реформа туралы қызу талқылаулар жарты жылға жуық уақыт бойы жүріп жатыр. Бір палаталы Парламентке көшу туралы бастаманы халық қолдап отыр десек, ешқандай қате болмас. Қоғамдық пікірді білу үшін тұрақты түрде жүргізілген сауалнамалар және жұмыс тобының қортындысы да осы пайымға келіп тоғысады. Депутаттар мен партия фракцияларының жетекшілері жақында аймақтарды аралап, сайлаушылармен кездесіп қайтты. Олар халықтың осы бастамадан хабардар екенін және реформаны қолдап отырғанын айтуда. Бұл жерде қандай да бір пікір қайшылығы жоқ.

Жалпы бағыт-бағдарымыз – айқын. Алдағы өзгерістерге қатысты ортақ мәміле бар. Жұмыс тобы барлығын жан-жақты сараптай отырып, нақты пайымдары мен ұсыныстарын ортаға салды.

Негізгі пікірталас «Жаңа Парламент қандай болады, неше депутаттан тұрады? Құрылымы қандай болады және қалай жұмыс істейді?» деген сауалдар жөнінде өрбіді. Бұл терең зерделеп, жан-жақты сараптап, өлшеп, байыппен түпкілікті шешім қабылдайтын аса маңызды, тіпті, шешуші мәселе болды дер едім.

Қазір мен Ұлттық құрылтайдың төрінен сіздерге Жұмыс тобында талқыландырылған негізгі ұсыныстарды таныстырғым келеді. Ең алдымен, болашақ Парламенттің атауы бойынша пікірімді айтсам. Қысқаша айтқанда, Құрылтай деген атауды беру керек деп сенемін. Құрылтайдың тарихи аясы да, мағынасы да халқымызға түсінікті, жақын. Құрылтай отырыстарын жаңғырту бастамасын мен өзім 2022 жылы көтердім. Бұл баяндаманың басында Құрылтай жұмысының тиімділігі мен пайдасына ден қойдым. Жалпы, еліміздің саяси жүйесінде Құрылтай атауын аса маңызды мемлекеттік институттың символы ретінде сақтап қалуымыз керек деп ойлаймын.

Ал депутаттар санына келсек, бұл мәселе де қызу пікірталас туғызды. Ең көп пікір қайшылығы осы мәселеге қатысты болды. Бірінші тарап еліміздегі халық санына қарай пропорционалды уәкілдік идеясын ұсынды. Екінші тарап депутат санын 500-ге дейін арттыру қажет деді. Біздің негізгі мақсатымыз – шын мәнінде тиімді әрі кәсіби Парламент құру. Жаңа заң шығарушы орган елдегі ауқымды өзгерістерге заңнамалық тұрғыда барынша қолдау көрсетуге тиіс. Әлемдегі озық тәжірибелерге қарасақ, бұл үшін депутат санын көбейтудің еш қажеті жоқ. Сондықтан, мәселе – санда емес, сапада! Ең бастысы, Парламентте нағыз отаншыл азаматтар – білікті мамандар отыруға тиіс!

Жұмыс тобы азаматтардың ұсыныстарын мұқият зерделеп, қызу талқылады. Ақыр соңында Парламенттің мандат саны 145 болуы керек деген байламға келді. Жаңа Парламентте Төрағаның үш орынбасары болуы мүмкін. Ал комитет саны 8-ден аспауы керек.

Ұсыныстардың екінші бөлігі Парламенттің негізгі мемлекеттік органдардың құрамын жасақтау ісіндегі құзыреті туралы болды. Қазіргі Конституцияға сәйкес Конституциялық соттың, Жоғары аудиторлық палатаның және Орталық сайлау комиссиясының құрамын жасақтау құзыреті Мәжіліс, Сенат және Президент арасында теңдей бөлінген. Енді осы маңызды мемлекеттік құрылымдардың барлық мүшесі Парламенттің келісімімен ғана тағайындалуы қажет деген ұсыныс айтылды. Бұған қоса, Президенттің ұсынысы бойынша Жоғарғы соттың барлық судьяларын сайлау құзыретін жоғары өкілді орган депутаттарына беру ұсынылды. Бұл – билік тармақтары арасындағы тежемілік тепе-теңдік жүйесін нығайту және ұлттық парламентаризмді дамыту жолындағы маңызды қадам.

Ұсыныстардың үшінші бөлігі жаңа Парламентті жасақтау тәртібі туралы болды. Депутаттар енді пропорционалды жүйе қағидатымен сайланады. Мұндай тәсіл саяси партиялардың институционалдық рөлін күшейтеді. Сондай-ақ олардың қоғам алдындағы жауапкершілігін арттырады. Кейбір партиялар Парламентпен қатар барлық деңгейдегі мәслихаттарды пропорционалды жүйемен жасақтауды ұсынғанын білемін. Бірақ аймақтарда мажоритарлық жүйені сақтап қалу керек деп ойлаймын. Еліміздің өңірлерінде жергілікті азаматтардың дауыстары, пікірлері жақсы естілуі қажет. Бұл – мен үшін айқын ұстаным.

Талқылау кезінде маған Парламенттегі Президент квотасын қалдыру керек деген ұсыныс айтылды. Бірақ мен жаңа Парламент ешкімнің қамқорлығына, қадағалауына мұқтаж емес екеніне сенімдімін. Депутаттардың ішінде арнайы тағайындалған «таңдаулы тұлғалар» болмауы керек. Олар бәріне бірдей, ортақ

тәртіппен сайлануға тиіс. Соған сәйкес Қазақстан халқы Ассамблеясының арнайы квотасы да алынып тасталады. Осы ұстаныммен жастарға, әйелдер мен ерекше қажеттілігі бар азаматтарға арналған квотаны қоса алып тастауды ұсынғандар болды. Бірақ бұл мүлде басқа мәселе. Бұл квота – әлеуметтік әділдік қағидатының айқын көрінісі, сондай-ақ еліміздегі барлық қоғамдық-саяси өкілдерді ескеретін маңызды талап. Сол себепті, осы квоталарды өзгеріссіз сақтап қалуды ұсынамын.

Бұған қоса, партиялардың Парламентке өту межесін қазіргі бес пайыздан жеті пайызға қайтару қажет деген пікір айтылды. Бұл ереже кезінде Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің бастамасымен қабылданған болатын. Бес жыл бұрын енгізілген осындай өзгерістер сайлау заңнамасын жақсартуға едәуір септігін тигізді. Межені төмендету арқылы Парламенттегі ірі саяси күштердің үстемдігін азайтып, партиялар арасындағы бәсекені күшейтуді мақсат тұтқан едік. Бүгінгі таңда осы норманың тиімділігіне көзіміз жетті. Ел тарихында алғаш рет Мәжіліске алты партияның өтуі – соның айқын дәлелі. Сондықтан мен бес пайыздық межені қалдырған жөн деп санаймын.

Ұсыныстардың төртінші бөлігі заң шығарушы органның жұмыс тәртібі мен рәсімдеріне қатысты болды. Жаңа Парламентте депутаттарды бес жылға сайлау көзделіп отыр. Заң қабылдаудың үш кезеңнен тұратын процедурасы ұсынылады. Депутаттар бірінші кезеңде заң жобасын жалпы мақұлдайды. Одан кейін өзгерістерді мақұлдайды, соңында заңды қабылдайды. Осылайша, біз Парламент қызметін түбегейлі қайта құру арқылы осыған дейін жүзеге асырылған саяси реформаларды одан әрі жалғастырамыз. Мемлекеттің институционалдық тұғырын нығайтып, «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» қағидатына сәйкес орнықты саяси жүйе қалыптастырамыз. Басты мақсатымыз да – осы. Билік институттарының жаңа құрылымы баршаға бірдей мүмкіндік беретін әділетті қоғам құрудың мызғымас негізі болмақ.

Түптеп келгенде, біз бір қоғам болып қолға алған Парламенттік реформа еліміздің әлеуетін арттыратын болады. Сонымен қатар әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің қарқынын күшейтіп, сапасын жақсартып түседі. Мен Мемлекет басшысы ретінде бұған көміл сенемін.

Мен реформалар қоғамның қажеттілігі мен мемлекеттің даму жоспарына сәйкес үздіксіз жалғаса беретін үдеріс екенін бұған дейін бірнеше рет айттым. Өзгеріс жасау мәселесі әбден пісіп-жетілгенін Жұмыс тобы аясында өткен талқылаулардың қорытындысынан анық байқауға болады. Біз заңгерлер мен сарапшылардан, қоғам белсенділерінен парламенттік реформаға қатысты бес жүзден астам ұсыныс алдық. Еліміздің жалпы конституциялық құрылымына қатысты ұсыныстар саны бұдан үш еседей көп болды. Оның ішінде Жұмыс тобының құзыретіне кірмесе де, нақты негіздемесі бар, мұқият қарастыруды қажет ететін мәселелер де болды. Мысалы, қоғамды өңірлер мен этномәдени бірлестіктер өкілдерінің мемлекеттік билік жүйесінде болуына қатысты жайттар алаңдатады. Бұл жайында бүгін депутат Пономарев баяндады. Мұның елеусіз қалдыруға болмайтын, маңызды мәселе екені сөзсіз. Сондықтан оған мемлекет мүддесін ескере отырып, зор жауапкершілікпен қарау қажет. Жоспарланған өзгерістің бәрі үйлесімді болып, бірін-бірі толықтырып отыруы керек, ешқашан өзара қайшылыққа әкеп соқтырмауға тиіс.

Қазақстандағы бірлік пен келісімнің бірегей үлгісі конституциялық қағидаттарға негізделген. Елімізде билік пен қоғам арасындағы қарым-қатынастың қалыптасқан дәстүрі бар. Менің мызғымас ұстанымым – осы құндылықтарды сақтап

қана қоймай, нығайта түсу қажет.

Реформалардың жаңа кезеңінде қоғам дамуының барлық мәселесіне қатысты тұрақты жалпыұлттық диалог жүргізу үшін ауқымды платформа немесе биік мінбер қажет. Халқымыздың ынтымақ-бірлігін нығайтуға ықпал ететін негізгі қоғамдық-саяси бірлестіктер мен құрылымдар осы платформаға келіп тоғысуға тиіс. Бұл ретте, Қазақстан халқы Ассамблеясы мен Ұлттық құрылтайдың тарихи мән-маңызы зор әрі айрықша жауапты миссиялары табысты аяқталды деп санауға болады. Енді жаңа институт ретінде Қазақстанның Халық Кеңесін құруды ұсынамын. Ассамблея мен Ұлттық құрылтайдың қазақ мемлекеттілігін және Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігін дәйекті түрде нығайту сияқты міндеттерін осы жаңа органға жүктей отырып, стратегиялық сабақтастықты сақтап қалу өте маңызды деп санаймын. Сонымен бірге, Халық Кеңесі басқа елдердегі консультативті құрылымдардың оң тәжірибелерін ескере отырып құрылатын жаңа мемлекеттік орган болмақ. Оның құрамына барлық этностың, түрлі санаттағы азаматтардың және аймақтардың өкілдері кіреді.

Қазақстанның Халық Кеңесі мемлекетіміздің жоғары консультативтік органы мәртебесіне ие болады. Кеңесті 126 адамнан жасақтап, оған этномәдени орталықтардың 42 өкілін, ірі қоғамдық бірлестіктердің 42 өкілін және мәслихаттар мен аймақтардағы қоғамдық кеңестердің 42 өкілін қосу ұсынылды. Халық Кеңесінің барлық мүшесін Президент тағайындайды. Ал төрағасын оның мүшелері сайлайды. Кеңес төрағасының қоғамдық негізде жұмыс істеп, ротация арқылы тағайындалатын екі орынбасары, сондай-ақ хатшылық меңгерушісі болады.

Халық Кеңесіне заң шығаруға бастамашылық ету құқығы берілуге тиіс. Бұл қадам оның мәртебесін айтарлықтай арттыратыны сөзсіз. Жылына кемінде бір рет шақырылатын сессия Халық Кеңесінің жоғары органы рөлін атқарады. Қазақстан халқы Ассамблеясының этносаралық және конфессияаралық келісім мәселелеріне қатысты негізгі қызметі Кеңеске беріледі. Ішкі саясатты жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу жаңа органның негізгі міндетінің бірі болмақ. Бұл мекеме мемлекеттік идеологияға қатысты мәселелерді, сондай-ақ Конституцияның және еліміздегі өзге де аса маңызды құжаттардың ережелерін түсіндіріп, насихаттау жұмысымен айналысады. Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съезін, мемлекеттік маңызы бар басқа да гуманитарлық форумдарды өткізу де Кеңестің құзыретіне кіреді. Халық Кеңесінің мәртебесі мен оны құру тәртібі Конституцияның арнайы бөлімімен және конституциялық заңмен реттеледі.

Кәсіби заңгерлер Ата заңның мәтініне қатысты пікірлерін білдірді. Олар Конституциямыздың кейбір тұстарын нақтылай түсу қажеттігіне назар аударды. Атап айтқанда, Мемлекет басшысын сайлау мәселесі бойынша маңызды ұсыныс бар. Қазіргі Ата заңға сәйкес Президент өз міндетін атқара алмайтындай оқыс жағдай туындаса, оның өкілеттігі қалған мерзімге Сенат төрағасына беріледі. Сенат төрағасының мемлекетті басқаруға мүмкіндігі болмаса, Президент өкілеттігі белгіленген тәртіпке сәйкес тиісті лауазым иелеріне өтеді. Бұл ретте, мәселенің бәрі «қалған мерзімге» деген сөзге келіп тіреледі, осы мәселені ерекше атап өткен жөн. Басқаша айтсақ, «қалған мерзім» 6 айға да, 6 жылға да созылуы мүмкін. Сондықтан Мемлекет басшысы мерзімінен бұрын қызметтен кетсе, екі айдың ішінде кезектен тыс Президент сайлауы өтеді деген норма негізгі заңда нақты белгіленуі қажет. Бұл қадам халықаралық озық тәжірибеге сай келеді.

Еліміздің кез келген басшысы билікке сайлау арқылы, яғни заңды түрде келуі керек. Бұл – мен үшін мызғымас ұстаным. Осы норма кейінгі мемлекет басшылары үшін де еш өзгермейтін қағида болуға

Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында сөйлеген сөзі

тиіс! Сонымен қатар Конституциямыздың мәтінінде жекелеген қателер бары анықталды. Кезінде терминологиялық, стильдік кемшіліктерге жол берілген. Конституциялық реформа аясында осы олқылықты да түзеуіміз керек. Бұл жұмысқа заңгерлермен қатар, білікті тіл мамандары шақырылады. Тағы бір маңызды мәселе. Біз Ата заңның Преамбуласын ұлттық құндылықтарымызды айшықтап, қанша заман өтсе де, өзекті болып қала беретіндей етіп қайта жазуымыз керек. Онда қазақ жеріндегі өркениет пен мемлекеттіліктің тарихы терең екені нақты көрініс табуға тиіс. Сол арқылы біз Қазақстанның Ұлы даладағы ұлы мемлекеттердің мұрагері екенін паш етуіміз керек.

Бұдан бөлек, Конституциямызға «Біз бәріміз Әділетті Қазақстанды ең жоғары мақсат ретінде көздейміз және оған жетеміз» деген қағидатты енгізуіміз керек. Негізгі заңға, соның ішінде, Преамбуланың жаңа мәтініне құқықтық мемлекет құруға, сондай-ақ табиғатты аялауға және қоршаған ортаны қорғауға қатысты қағидаттарды енгізу керек деп санаймын. Мемлекет құрылысына қатысты осы қағидаттың бәрі – ешқашан ескірмейтін, әрдайым өзекті болып қала беретін және қайта қарауға жатпайтын мызғымас қағидаттар. Біз Ата заңда еліміздің зайырлы мемлекет екенін өйгілейтін нормаларды сақтап, күшейте түсуіміз қажет. Конституциямыз заман талабына сай болуы керек.

XXI ғасырда цифрландыру үдерісі өте жылдам жүріп жатыр, тұрақты және аса қарқынды сипатқа ие болды. Жоғары технология адамның күнделікті өміріне, құқықтары мен бостандықтарына тікелей әсерін тигізе бастады. Болашақта бұл үрдіс үздіксіз жалғаса беретіні анық. Сондықтан еліміздегі цифрландыру үдерісінің институционалдық-құқықтық негізі Ата заңда міндетті түрде аталып өтуі қажет. Конституцияда азаматтардың дербес цифрлық деректері заңмен қорғалатыны нақты айтылуы керек деп санаймын.

Мен әзірге келіп түскен ұсыныстардың негізгі тұстарына тоқталып өттім. Осылайша, конституциялық реформаның жалпы сұлбасы шығып келеді. Жарты жыл бойы өткізілген пікірталастар мен талқылаулар кезінде алдағы реформаға қатысты басты ұстанымдар айқындалды. Бұл ұстанымдар бір-бірімен өзара тығыз байланысты. Тиісті байланыс арналары арқылы халықтан келіп түскен идеялар мұқият сараланды. Ойға қонымды бастамалар барынша ескерілді. Халықтың қолдауына ие болса, Қазақстанның мемлекеттік құрылысының жаңа кезеңі басталады.

Құрметті Құрылтай мүшелері!

Сіздердің әрқайсыңыз ауқымды реформаларды жүзеге асыруға белсене атсалысып жүрсіздер. Елдегі өзгерістердің логикасын жақсы түсінесіздер. Саяси жаңғырудың басты мақсаты – Қазақстанның әлеуетін арттыру және мемлекеттілігіміздің қазіргі заманғы сын-қатерлерге дайындығын күшейту. Үстірт өзгерістер жасау маңызды емес. Мемлекеттік институттардың түпкі мәнін өзгерту және олардың өзара байланысын жақсарту маңызды.

2022 жылғы конституциялық реформалардың нәтижесінде біз саяси жүйені теңгерімді етуге және мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыруға арналған шаралар қабылдадық. Заң үстемдігін нығайтып, құқықтық мәдениетті орнықтыру үшін Конституциялық сот құрылды. Жаңа Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс қабылданған соң сот үкімдері азаматтар мен кәсіпкерлердің пайдасына көбірек шешіле бастады. Олардың өз заңды мүдделерін табысты қорғауына жол ашылды. Кассациялық соттардың құрылуы және Адам құқығы жөніндегі уәкілдің конституциялық мәртебеге ие болуы азаматтардың құқықтарын қорғау жүйесін нығайту жолындағы маңызды қадам болды.

Біз сайлау жүйесін және өкілді органдарды жасақтау тәртібін жетілдірдік, олардың саяси ықпалы мен құзыреттері едәуір күшейтілді. Жаңа сайлау моделі Парламентке және мәслихаттарға түрлі идеологиялық көзқарастағы адамдарға және саяси партиялар өкілдеріне жол ашып берді. Ауыл әкімдерін сайлау жүйесі енгізілгеннен кейін атқарушы билік тармағы жаппай жаңарды. Мемлекет басшысының туыстарына басқару жүйесіндегі жоғары әрі негізгі лауазымдарды иеленуге тыйым салынуы аса маңызды конституциялық жаңалық болды. Осылайша жан-жақты өзгерістер сот, заң шығару, атқару сияқты билік тармақтарының бәрін қамтыды. Бұл өзгерістер орталық деңгейде де, өңірлік деңгейде де болды. Бұдан бөлек, жоғарғы билік деңгейінде, яғни Президенттік институтта да елеулі өзгерістер жасалды.

Жүзеге асырылған және жоспарланып отырған өзгерістер асығыс қабылданған немесе белгілі бір жағдайға байланысты туындаған шешімдер емес. Мен бұл реформаның бәрін мемлекет мүддесінің сөзсіз басымдықтары мен халықтың игілігі тұрғысынан мұқият ойластырдым. Сондықтан бастамалардың бәрі елді жан-жақты жаңғыртудың ұзақ мерзімге арналған біртұтас стратегиясына тоғысып отыр. Оң әрі тұрақты нәтижеге жету үшін эволюциялық жолмен жүру, кезең-кезеңімен әрекет жасау, сондай-ақ қоғамды жаңа саяси және экономикалық ахуалға бейімдеу қажет екеніне сенімдімін. «Әр нәрсенің өз уақыты бар» деп халқымыз бекер айтпаған.

Ұлттық құрылтайдың бүгінгі қорытынды отырысында да осындай сәт туып тұр деп санаймын. Сол себепті жаңадан маңызды ұсыныс айтқым келеді. Мен ұсынатын жаңашылдықты біз бірнеше ұял бойы мұқият қалыптастырып келе жатқан саяси құрылымның үйлесімді түйіні деуге болады. Өңгіме Қазақстан Республикасының Вице-президенті институтын құру, тиісінше оны Конституцияда бекіту туралы болып отыр. Вице-президентті Мемлекет басшысы Парламент депутаттарының көпшілігінің келісімін ала отырып

тағайындайды. Оның құзырет аясын Мемлекет басшысы өзі белгілейді.

Вице-президент Президенттің тапсырмасы бойынша:

– Халықаралық форумдарда және шет мемлекеттер делегацияларымен өткізілетін келіссөздерде Қазақстан Республикасының атынан өкілдік етеді;

– Парламентте Президенттің атынан өкілдік етеді;

– Еліміздің және шетелдердің қоғамдық-саяси, ғылыми және мәдени-ағартушылық ұйымдарымен қарым-қатынас орнатады;

– Президенттің басқа да тапсырмаларын орындайды.

Вице-президенттің қызметтік міндеттеріне қатысты осы негізгі ережелерді де Конституция мәтінінде көрсеткен жөн болар еді.

Қазіргі Парламенттің қызметін қамтамасыз етіп отырған аппараттық құрылымның бір бөлігі және Мемлекеттік кеңесші лауазымы қысқартылады. Президент Әкімшілігінің міндеттері мен құрылымы іс жүзіндегі қажеттілікке сәйкес реформаланады. Сіздер Вице-президент лауазымы бірқатар мемлекетте бар екенін білетін шығарсыздар. Біздің жағдайымызда бұл лауазымды енгізу мемлекетті басқару процесін тұрақтандырады. Сондай-ақ билік иерархиясын біржола айқындап береді. Осы конституциялық жаңашылдық Президент билігі институтының өзі әлсірейді дегенді білдірмейтінін атап өткім келеді. Керісінше, Президент лауазымы мемлекеттік жүйедегі басты лауазым болып қала береді. Қазақстанның Президенттік республика ретінде табысты дами беретініне сенімдімін. Өзінің тиімділігін көрсеткен осы саяси жүйеден бас тартуға болмайды. Халықаралық тәжірибе дәл осы таңдаудың дұрыс екенін айқын көрсетіп отыр. Мен ұсынған мемлекеттік билік реформалары, атап айтқанда, бір палаталы Парламент – Құрылтайға көшу, Халық Кеңесін құру, Вице-президент лауазымын енгізу еліміздің дамуына зор серпін береді, оның әлеуетін арттыра түседі деп сенемін.

БАТЫЛ РЕФОРМАЛАР БЕРЕКЕГЕ БАСТАЙДЫ

Бесінші рет шақырылған Ұлттық құрылтайда айтылған жаңалықтар, соны өзгерістер елінің болашағына бей-жай қарамайтын кез келген азаматты елең еткізгені айдан анық. Соның ішінде бірқатарына тоқталсақ:

Жаңаша жасақталатын парламенттің – Құрылтайдың құрылымы, вице-президент институтының қайта енгізілуі – еліміздегі саяси жүйенің дамуына жаңа серпін беретіні анық.

Президент сонымен қатар мәдениет пен өнер, музей ісін дамыту, театр саласын өркендету, рухани-мәдени мұраларды, тарихи орындар мен құнды жәдігерлерді дәріптеу, ұлы тұлғаларды ұлықтау, «Ұлттық цифрлық мұра» қорын қалыптастыру, отаншылдық, «Таза Қазақстан», заң мен тәртіп, автокөлік, жол, энергетика сынды аса маңызды салаларды өркендету бағытындағы батыл ойларымен бөлісті. Быылғы цифрландыру және жасанды интеллект жылына айрықша тоқталып, бұның стратегиялық міндет екендігін атап өтті. Батыл реформалар ең алдымен басқару жүйесінің ашықтығын арттырып, халыққа көрсетілетін қызмет сапасын жақсартады.

П.ЖЕҢІСХАН,
аудандық "Сарқан" газетінің бас редакторы.

ТАЗАЛЫҚ ТАЗА САНАДАН БАСТАЛАДЫ

«Таза Қазақстан» – ұлттық идеологиямыздың ажырамас бөлігіне айналды. Тазалық халқымыздың адал ниеті мен таза пейілінен басталады. Бұл – ең алдымен көшелерді, үйлерді таза, ұқыпты ұстау деген сөз. Таза Қазақстан – әдемі ұран да, науқан да емес, бұл – күнделікті қажырлы еңбектің нәтижесі. Тазалық тәртіпті күшейтеді, ал тәртіп жауапкершілікті арттырады. Осы маңызды тұжырымды ұрпақтың санасына сіңіру өте маңызды. Біз сонда ғана нағыз өркениетті және ілгері қадам басуысы озық ел боламыз».

Күні кеше ғана күллі Алаш жұртының астанасы - Қызылорда қаласында өткен Ұлттық құрылтайдың V отырысында Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев осылай деді. Жалпы «Таза Қазақстан» бағдарламасы халықтық қолдауға ие болған берекелі бастамаға айналды. Аталмыш бағдарламаның тікелей міндетінен бөлек адам бойында тазалық мәдениетін қалыптастырудағы, ұрпақ тәрбиелеудегі маңызы ерекше. Мұғалім, жалпы еліміздің патриоты ретінде табиғатты қорғау, қоршаған ортаның тазалығын сақтау әрбір азаматтың міндеті дер едім. Осы жауапкершілікті бала бойына ерте жастан сіңіру — мектепалды білім беру ұйымдарының басты тәрбиелік бағыттарының бірі деп есептеймін. Себебі мектепалды кезең — баланың мінез-құлқы, дүниетанымы мен өмірлік дағдылары қалыптасатын ең маңызды кезең.

Қорытындылай келе, мектепалды сынып оқушыларын қоршаған ортаның тазалығына үйрету — болашақ ұрпақтың экологиялық санасын қалыптастырудың маңызды қадамы.

Х.ДУВИЕН,
Абай атындағы мектеп гимназияның
мектепалды даярлық сыныбының жетекшісі.

2022 жылғы жүйелі өзгерістермен қатар алып қарағанда, алдымызда тұрған реформаларды жүзеге асыру – 1995 жылы осыдан отыз жылдан астам уақыт бұрын бекітілген үлгіден мүлде жаңа конституциялық үлгіге көшу деген сөз. Осы бастамалар жалпыхалықтық референдумда азаматтарымыз тарапынан қолдау тапқан жағдайда Қазақстанның мемлекеттілігі, еліміздің саяси жүйесі түбегейлі жаңғырып, еліміз жаңа тұрақтылық деңгейіне көтерілмек. Осылайша, біз бір ел, бір халық болып, қазіргі алмағайып заманның сын-қатерлеріне төтеп береміз, оларды еңсереміз.

Жалпы, бастапқыда Парламенттік реформа аясында Ата заңның 40-қа жуық бабын өзгерту жоспарланған еді. Алайда, жұмыс барысында түзетулер саны әлдеқайда көп екені белгілі болды. 2022 жылғы реформада Ата заңның 33 бабы жаңарғанын білесіздер. Ал ендігі өзгерістер одан да ауқымды. Біз, шын мәнінде, жаңа Конституция қабылдаумен пара-пар қадам жасағалы тұрмыз.

Сондықтан мен Конституциялық комиссия құру туралы шешім қабылдадым. Арнайы Жарлыққа ертең қол қоямын. Комиссия құрамына 100-ден астам азамат кіреді. Оның ішінде Ұлттық құрылтай мүшелері, белгілі заңгерлер, ақпарат құралдары басшылары, аймақтық мәслихат төрағалары мен қоғамдық кеңес өкілдері және басқа да білікті мамандар болады. Бұл жұмысқа Конституциялық соттың төрағасы жетекшілік етеді. Комиссия барлық ұсынысты сараптап, қорытып, нақты өзгерістердің жобасын әзірлейді. Содан соң жалпыхалықтық референдум өтетін уақытты белгілейміз.

Әлемдегі ахуал тым шиеленісіп тұрғанына қарамастан, біз елімізде күрделі әрі түбегейлі өзгерістерді жүзеге асырдық. 2022 жылғы конституциялық реформаға, одан кейін Атом электр станциясын салуға қатысты референдум кезінде халқымыздың басым көпшілігі мені қолдады. Мен әрбір шешімді елге қажеттігі тұрғысынан мұқият саралай отырып қабылдаймын. Азаматтардың әлауқатын жақсартуға бағытталған нақты жұмыспен айналысу мен үшін бәрінен маңызды. Халықтың қамы, ұлттың, мемлекеттің мүддесі – мен үшін баға жетпес құндылық. Алдағы уақытта да елімізді дамытып, Тәуелсіздігімізді нығайта түсу жолында бар күш-жігерімді салып еңбек ете беремін. Осы орайда, стратегиялық бағдарымды үнемі қолдап келе жатқан барша халыққа және осы залда отырған еліміздің лайықты азаматтарына шын жүректен ризашылығымды білдіремін және зор алғысымды айтамын.

Құрметті қауым!

Ұлттық құрылтай ел тарихында қалады. Біз аз ғана уақыт ішінде ауқымды жұмыс атқардық. Әділетті, Қуатты, Қауіпсіз әрі Таза Қазақстанның іргесін бірге қаладық. Сіздер еліміздің саяси-экономикалық, әлеуметтік және рухани болмысын өзгерту жолында зор еңбек еттіңіздер. Мемлекеттігімізді нығайтуға елеулі үлес қостыңыздар. Алдағы уақытта да біз бірге ел игілігіне қызмет ете береміз деп сенемін. Бізді әлі де көп жұмыс күтіп тұр.

Ұлт болашағын айқындайтын ең маңызды шаруалар енді басталды. Сондықтан қиындықтан жалтарып немесе табысқа тоқмейілісіп отыруға қақымыз жоқ, уақытымыз да жоқ. Бірлігімізді бекемдеп, білек сыбанып, іске кірісуіміз керек. Келесі Парламентіміз халқымыздың ұлттық санасында өзіндік орны бар ұғым, атына заты сай Құрылтай сөзімен аталса, мұны жақсы ырымға балауға болады деп сенемін.

Бүгін мен Ұлттық құрылтайдың қызметіне белсене атсалысып, реформалардың табысты жүзеге асырылуына елеулі үлес қосқан бір топ азаматты мемлекеттік наградамен марапаттау туралы шешім қабылдап, тиісті Жарлыққа қол қойдым.

Нұрғали КӨПЕСБАЕВ

(Соңы. Басы өткен сандарда).

Рига қаласы үшін болған шайқас біз үшін оңайға түскен жоқ. Ұмытпасам 1944 жылдың қыркүйек айы. Рига жаудан азат етілгеннен кейін біздің бағыт Курляндия аралы болды. Орман арқылы жау тылына өтіп, жауды қоршап жою міндеті біздің батальонға тапсырылды. Алдымен барлаушы жіберіліп, жүретін жол бағыты белгіленді. Күндіз-түні орман ішінің тек қана барлаушылар бұтаққа іліп кеткен ақ дәке арқылы компас бағытымен жүріп отырдық.

Тыныстаған сәтте артта қалған ел-жұртыңды, әке-шешенді ойлайсың. Қасымда отырған солдат Тупицинге «Оу, сен не ойлап отырсың?» деймін. Ол болса анасын ойлап отырғанын айтады. Тупицин фин жігіті, олардың халқы да аз, жері де аз. Біздің Қазақстанға Германияның бесеуі сыйып кететінін айтып мақтан алушы ем. Осындай жақсы ойлармен тыңайып қаламыз.

Жау тылына орналасып жатқанымызды жау сезіп қалса керек. Жаңадан келген минометшілер ротасының командирі, лейтенант, қырғыз жігіті бірінші болып оққа ұшты. Орналасып болып, тамақтанып, су шұлғауларымыздың суын сығып, қайта киіп жатқанбыз, күндізгі сағат 10 мөлшерінде құлағыма бөтен дауыс шалынды. Атып тұрып бұтақ арасынан бинокльмен қарап едім бізден қашық емес деревнядан бері қарай шуатылған неміс колоннасы көрінді, алды бізге жақындап қалыпты. Төрт қатардан тұрып келеді. Автомат асынған, кейбірінің иығында қол пулеметі көрінеді.

Артымдағы жігіттерге бұрылмастан жаудың сол жағымыздан келе жатқанын айтып артымнан еруге бұйрық бердім де комбатқа жеткізуге тапсырма бердім. Көп өтпей комбат мені шақырды. Жауды 50 метрдей жақындатып алдымен комбат атты да біз оқты боратып бердік. Көз көрім жерге дейін жеткен жау баудай түсті. Артқы жағы орман ішіне жайылып кетті. Енді біз жаумен араласып, екі жағымыз да қоршауда қалдық. Қып-қызыл шайқас басталды. Мұндайда артиллерия, самолет, танк көмек бере алмайды. Өйткені орманда батпақпен араласып шайқасып жатқан екі жақ қана бар. Кеш батысымен алғаш келген батпақты жолымызбен полкымызға қарай шегіндік. Қоршауды соғыспен бұзып өтуге тапсырма алдық. Менің бөлімшемнен Тупицин, Кинев, Иванов және мен ғана тірі жүрміз. Қасымыздағы қалың бұтаның арасынан немістердің шақылдаған дауысымен бірге «жолдастар, құтқарыңдар» деген орыстың дауысы естілді. Төртеуіміз лап қойдық. Екі неміс біздің жігітті дырылдатып сүйретіп барады екен. Мұрттай ұшырдық. Жау жағының тағы да екі-үшеуі оққа ұшты. Өлгі жігітті қайта сүйреп орман ішіне кіріп кеттік. Біз атыса отырып келген батпақты орманымызға жақындап қалдық. Өлгі жерде тағы атыс басталып кетті. Қалай жығылғанымызды білмеймін. Есімді жиып қарасам шалқамнан қарағай түбінде жатыр екенмін. Бір аяғым мүлде қозғалмайды. Автоматым ұшып түсіпті. Ұмтылып ала беріп едім сол қолым қайырылып, шалқамнан түстім. Есімді жиғанда сол қолымның қайырылғанын, бұлшық етімнің сүйегі сынғанын сезіндім. Жілік сүйегінің сынған ұшы көрініп тұр екен. Көзімді жұмдым да оң қолыммен сол қолымның білегінен ұстап қайырып әкеліп кеудемнің үстіне салдым. Ет қызуымен тағы есім ауып кетіпті. Есімді тез жинап, оң қолыммен автоматымды алып жанымға қойдым.

Наганым бар, екі гранатам, қанжарым бар.

Атыстан басқа ештеңе естілмейді. Жан-жағым қараңғы. Бір жауынгер жүгіріп келіп менің қасыма тізерлеп отыра қалып автоматымен ата бастады. Оның автоматының үні басыла бергенде «Жолдас» деп едім «Ой сен тірі екенсің ғой» деп маған еңкейді. Мен оған шөлдедім дедім. Ол жалма-жан өз флягын, менің фляғымды шешіп алып

аяғым асты-үсті тақтаймен таңулы жатыр екенмін. Үстіме ақ жейде, дамбал кигізіп қойыпты. Ішім кеуіп, қуығым сыздап тұр, жеңіл зәрге отыра алмаймын. Құлындағы дауысымды шыңғыртып шығарып, жіңішке темір түтікпен үрпіме жүгіртіп зәр шығаруда. Осындай әдіс оншақты күнге созылды. Мұзды суықтың кесірінен қуығым тұтылып қалыпты. Мұндай бейнетті досым тұрғай дұшпаныма бермесін. Өлгі

Қажыхан Серікбаев, Асылхан Серікбаев, Мұқан Нұрпейісов, Сапар Демесінов, Қалиасқар Демесінов, Қабай Демесінов, Сәрсенбай Жиенбаев, Әуелбек Ахметов, Кемелбек Ақшолоқов, Молдабек Дүйсенбеков, Ізтелеу Сәментаев, Бөбехан Сәментаев, Тоғым Шағалақов, Ахметбек Бисейітов, Қалижапар Сәрсенбаев, Барлыбай Дүйсебаев, Тимофей Коломцев, Жәнібек Бекта-

Өмір өткелдері

қасымдағы 5-6 өлік жанындағы қан ағып жатқан батпақты шұңқырдан екі фляг қан аралас су әкеліп, аузыма дәке жауып біреуін ішкізді. Екіншісін қасыма сүйеп қойып «Мен қазір келемін» деп атыс жүріп жатқан жаққа қарай жүгіре жөнелді.

Дәл қасымнан «Быстрей, быстрей» деген комбаттың таныс дауысы естілді. «Товарищ комбат» қалай дауыстап жібергенімді білмей қалдым. Ол қасыма жүгіріп келді де ағаш бұтақтарын сындырып, қол-аяғымның асты-үстіне салып таңып тастады да бір-екі солдатқа «мынаны батпақтан алып шығыңдар, арттарыңнан біз қорғап жүріп отырамыз» деді. Күзгі қара суық қаймақтанып қатқан шалшық мұз үстімен бізді дырылдатып сүйреп келеді. Қол-аяғымыз үзіліп, түсіп қалса да ауырсынып айқайлауға қақымыз жоқ екенін жақсы түсінеміз. Тіліңді шайнап жеп қойсаң да шыдайсың, мұздай тер маңдайыңнан бұршақтайды. Бір жерге келгенде артқы жағымыздан атыс-айқай естілді де, әлгі бізді сүйретіп келе жатқандар тастай салып орман ішінде жоқ болды.

Қараңғы, автоматым үстімде, оң қолыммен ұстап жатырмын. Жаралы жолдасыма қарап немістер келіп қалса автоматпен боратып, жастығымды ала өлуге бекіндім.

5-6 минут өтпей тағы да бір топ жақындады. Комбаттар екен. Ол бізді тастап кеткендерді қайтарып әкелдіріп, осы екеуін аман-есен дәрігерлерге тапсыруды нықтап бұйырды. Таң атып, күн шыққанша осылай сүйретіп бір шие ағашының түбіне жатқызып, санбатқа жеттік. Бір жас лейтенант екеуіміздің бетімізден сүйіп, «Қызыл жұлдыз» орденіне ұсынылғанымызды айтты. Тағы да есімнен танып қалыппын.

Енді есім кіргенде қарасам электр шамы жанған палатканың ішінде қол-

жерде қай полктан екенімді, адресімді жазып алып, бір атарбаға жатқызып, ары қарай жіберді. Өлгі арба әкелген жерде тіпті көп жаралылар жатыр екен. Көптеген палаткілер тігіп тастапты. Айғай мен ойбайдың көкесі осы жерде екен.

Ыңырысқан дауыс, зыр жүгірген ақ халатты адамдар. Байқаймын, тірі қалу-қалмауым екіталай. Ендігі өмір тағдырым осынау ақ халат киген асыл жандардың қолында.

Мен жазушы емеспін, орта не жоғары білімім жоқ. Бар болғаны соғыстан бұрын 7 класс бітіргенмін. Біздің қазақ халқы ауыз әдебиетіне ерекше бейім болып жаратылған ғой. Мың жылғы уақиғаны жазу-сызусыз-ақ есінде бұлжытпай сақтап, келешек ұрпаққа жеткізіп отырған. Сол қазағымның қанына сіңген сергектік менде де бар көрінеді. Өткен күндерімнің бәрі көз алдымда, есімде сақтаулы.

Жаралы болдым, жас өмірім жастық қызығын көрмей арманда кететін сияқты. Ендігі өмірім – мүгедектер өмірі басталады.

Дүние жүзінің жауы – фашизм талқандалды. Ащы болса да тарихымыз осы, жау жеңілді, бүгінгі бейбіт өміріміз сол жеңістің жемісі.

Соғыстан кейін осы өңірдегі 5 колхоздан ұйымдасып іріленген бір колхоз қайта құрылды да «Семиречье» деген атау алды. Қазіргі есеп бойынша осы «Семиречье» колхозынан 300-400-ден астам азаматтар соғыс дала-сында ерлікпен қаза тауыпты. Соның ішінде менің туып-өскен колхозым – Қызыләскерден 82 адам шейіт болып оралмапты. Марқұмдардың рухы шат болсын деп реті келіп тұрғанда аты-жөндерін атап кеткеніміз абзал: Ақай Ақылбеков, Төлеужан Қалиев, Данабек Қалиев, Құндызбай Мұрынбаев,

сов, Тоқтыбай Жобалаев, Арымбай Мүсәпіров, Әкіренбек Жақыпбеков, Шілікбай Нүкебаев, Баймұқаш Ибраимов, Ораиман Тобықбаев, Әбуғали Қарашев, Мұзапар Әмірханов, Тәнен Мамырханов, Орысбай Аденов, Қали Сербаев, Ахметқали Байназаров, Аққұрмет Князьбеков, Нұрахмет Ораз-аев, Байеке Асқарбеков, Өмірсерік Бекбаев, Әнуарбек Қабдолдин, Шитік Құсайынов, Шәкібай Құсайынов, Абдрахман Жақиянов, Сегізбай Доғаманов, Ақжақып Шағаманов, Қаражақып Шағаманов, Мақыпбек Бек-тенов, Аханбай Бектенов, Көлдейбай Қойшыбаев, Биғожа Асылбаев, Шәріпбай Жекенов, Жомарт Жұманов, Мұхтар Жұманов, Уәлибек Абдрахманов, Ахметқали Көпесбаев, Көшербай Құлахметов, Ақмолда Тойшыбеков, Қанағат Темірғалиев, Ожар Кемпіров, Қыдыр Тойшыбеков, Дәукен Тойшыбеков, Құлдыбай Жетпісбаев, Қаумен Досжанов, Сәдібай Досжанов, Сәрсен Тоқсанбаев, Рамазан Темірбеков, Ғалымжан Бұланов, Жапар Жақсылықов, Құмарғали Тәтембеков, Садық Жазыбаев, Сыдық Жазыбаев, Нұрахмет Өсенов, Жұмағали Өсенов, Нығметжан Бейісбеков, Шаман Алманбетов, Мадияр Шекин, Өбдікәрім Әшімбеков, Өбікен Оразбаев, Сыдық Үмбетов, Тәшім Серібаев, Жүніс Рақпанов, Василий Вдовиченко, Василий Баешев. Марқұмдардың жаны жәннатта болсын!

Елімізде өркенді өзгерістер болып жатыр. Біз көпті көрген халықпыз, көргенімізге көнген халықпыз, өз Тәуелсіздігімізді қорғап жеңген халықпыз. Өлі де алдымыздағы заман құбылыстарын кейінгі ұрпақтарымыз көре жатар. Бабаларымыздың қаншама ғасыр армандаған еліміздің Тәуелсіздігі тұғырлы болсын!

БАЛАБАҚША – баланың тұлға болып қалыптасуындағы алғашқы қадам

Бала тәрбиесі – қоғамның болашағын айқындайтын ең маңызды міндеттердің бірі. Ал сол тәрбиенің іргетасы қаланатын негізгі орта – балабақша. Мектепке дейінгі ұйымдарда берілетін тәрбие баланың ақыл-ойының, мінез-құлқының, рухани және адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуына тікелей әсер етеді.

Балабақша тәрбиешісі – баланың өміріндегі алғашқы ұстаз. Ол баланың бойына мейірімділік, сыйластық, еңбекқорлық, жауапкершілік сияқты асыл қасиеттерді сіңіреді. Тәрбиеші әр баланың жеке ерекшелігін ескере отырып, оның қабілетін ашуға, өзіне деген сенімін арттыруға ықпал етеді.

Мектепке дейінгі жаста бала қоршаған ортаны ойын арқылы таниды. Сондықтан тәрбие үрдісінде ойын технологияларын қолдану – баланың дамуына үлкен мүмкіндік береді. Ойын барысында бала еркін ойлап, өз ойын жеткізуді, достарымен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Бұл – болашақта оның әлеуметтік ортаға бейімделуіне негіз болады.

Сонымен қатар, отбасымен тығыз байланыс орнату – тәрбиешінің маңызды міндеттерінің бірі. Баланың тәрбиесі балабақша мен ата-ананың бірлескен еңбегі арқылы ғана нәтижелі болмақ. Ата-ана мен тәрбиеші арасындағы өзара түсіністік баланың жан-жақты дамуына оң әсер етеді.

Бүгінгі таңда ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие беру де ерекше маңызға ие. Балаларға салт-дәстүрді, ана тілін, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетуді үйрету – ұлт болашағын тәрбиелеудің басты жолы.

Қорыта айтқанда, балабақшадағы тәрбие – баланың болашақ өміріне бағыт-бағдар беретін маңызды кезең. Ал тәрбиешінің еңбегі – өлшеусіз әрі жауапты еңбек. Себебі бүгінгі тәрбиеленуші – ертеңгі ел тұтқасын ұстайтын азамат.

Ж. КАЛКЕЕВА,
«Құлыншақ» бөбекжай бақшасының тәрбиешісі.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ҮРДІСТЕР

Қазақ тілі – халқымыздың рухани қазынасы, ұлттық болмысымыздың негізі. Бүгінгі жаһандану дәуірінде ана тіліміздің мәртебесін арттыру, оны заман талабына сай оқыту – әрбір қазақ тілі мұғалімінің басты міндеті. Қазіргі білім беру жүйесі дәстүрлі оқытумен қатар, жаңашыл әдіс-тәсілдерді қолдануды талап етеді.

Қазақ тілі сабағында оқушылардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру үшін коммуникативтік әдістің маңызы зор. Бұл әдіс арқылы оқушы өз ойын еркін жеткізуге, пікір алмасуға, тілдік ортада белсенді болуға үйренеді. Сабақ барысында мәтінмен жұмыс, пікірталас, шығармашылық тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Сонымен қатар, цифрлық технологияларды пайдалану – уақыт талабы. Интерактивті тақта, онлайн платформалар, аудио-бейне материалдар сабақтың мазмұнын байытып, оқушылардың қабылдауын жеңілдетеді. Әсіресе, ұлттық құндылықтарды насихаттайтын мәтіндер мен тапсырмалар арқылы оқушылардың туған тілге деген құрметін арттыруға болады.

Қазақ тілі мұғалімінің тағы бір маңызды міндеті – оқушыны тек грамматикалық тұрғыда ғана емес, рухани-мәдени тұрғыда тәрбиелеу. Тіл арқылы салт-дәстүр, тарих, ұлттық дүниетаным ұрпақ санасына сіңіріледі. Сондықтан әрбір сабақ тәрбиелік мәнге ие болуы тиіс.

Қорытындылай келе, қазақ тілін оқыту – үлкен жауапкершілік пен шығармашылықты талап ететін сала. Заман өзгерсе де, ана тіліміздің қадірі кемімеуі керек. Ал сол асыл мұраны келер ұрпаққа жеткізу – ұстаздардың абыройлы міндеті.

Н. ГАЛИЕВА,
К.Қазыбаев атындағы орта мектептің қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі.

К.Қазыбаев атындағы орта мектебінің 2 «А» сынып оқушыларының шығармашылық жұмыстары

Жетекшісі: Р. ДУБЕКОВА

Кітап-менің досым

Кітап – менің ең жақсы досым. Мен кітапты өте жақсы көремін. Кітаптан көптеген қызықты әңгімелер мен ертегілер оқимын. Әр кітап маған жаңа білім береді, көп нәрсені үйретеді.

Кітап оқығанда ойым дамиды, сөздік қорым көбейеді. Мен жаңа сөздерді үйреніп, оларды сөйлеу барысында дұрыс қолдануға тырысамын. Кітап мені ақылды, тәрбиелі болуға баулиды.

Бос уақытымда кітап оқығанды жақсы көремін. Кітапты жыртпай, таза ұстаймын, өйткені ол – менің досым. Мен кітаппен дос болғанымға қуаныштымын.

Мирас СЕРІКБОЛ.

Туған өлкем

Бақалы – менің өлкем. Мен оны шын жүреппен жақсы көремін. Менің туған өлкем Жетісу жерінде орналасқан. Жетісу – табиғаты өте көркем өлке.

Өлкемізде биік таулар, мөлдір өзендер мен әсем көлдер бар. Балқаш пен Алакөл сияқты атақты көлдеріміз бар. Тауларымызда аю, қасқыр, түлкі, қоян, тауешкі, елік, бұғы сияқты көптеген аңдар мекендейді.

Ауылымызда төрт түлік мал өсіріледі, егін шаруашылығы жақсы дамыған. Біздің Қазақстанда жыл мезгілдерінің бәрі бар: көктем, жаз, күз, қыс.

Мен Қазақстанда өмір сүргеніме қуаныштымын. Біздің Қазақстан – бақытты ел!

Айша МҰРАТ.

Білім – менің болашағым

Білім – менің болашағым, Жол көрсеткен шам-шырағым. Кітап оқып, жазу жазып, Арман қуған баламын мен. Болашақтың кілті осы – Білім болар адам досы.

Ерасыл ШАЙМУХАН.

Қыс кереметі

Қыс – ең суық мезгіл. Қыста кейбір жануарлар ұйқыға кетеді. Даланы аппақ мамық қар басады. Қыс – төрт жыл мезгілінің бірі.

Қыста балалар сырғанақ тебеді, қардан аққала жасайды, қар атысып ойнайды. Қысқы ойындар өте қызықты өтеді.

Қыстың алғашқы айы 16 желтоқсаны – Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні. Бұл күн – еліміз үшін өте маңызды әрі

қасиетті мереке. 1991 жылы 16 желтоқсанда Қазақстан өз тәуелсіздігін жариялады. Осы күннен бастап Қазақстан өз алдына дербес мемлекет болды. Еліміздің көк Туы, Елтаңбасы мен Әнұраны қабылданды.

Қыс кереметінің бірі - «Жаңа жыл» мерекесі. Бұл мерекеде шырша безендіріліп, айнала жарқылдаған шамдармен ертегіге айналады. Жаңа жыл мерекесінде балалар Аяз атаға хат жазады. Аяз ата хаттарды оқып, ақылды балаларға сыйлықтар әкеледі. Балалар қуанып, алғыс айтып, Аяз атаға өлең оқып, ән айтып, би билейді.

Қыс маған өте ұнайды. Қыс – нағыз керемет мезгіл!

Ұлар ТЛЕУБЕРДІ.

Менің асқақ арманым

Менің асқақ арманым – оқуды жақсы оқу. Ата-анам мен ұстаздарымның үмітін ақтау – мен үшін өте маңызды.

Мен сабақ оқып, жаңа нәрселерді үйренгенді ұнатамын. Кітап оқу мен үшін қызықты, өйткені ол маған көп білім береді.

Менің ең үлкен арманым – дәрігер болу. Дәрігер болып, адамдарға көмектескім келеді, ауырып қалса емдеп, ауырмаудың жолын көрсетемін. Мен адамдардың денсаулығын жақсартып, оларға қуаныш сыйлағым келеді.

Өскенде жақсы маман болып, өз халқым үшін қызмет етемін. Арманымға жету үшін көп оқып, еңбектенемін.

Адина МАЙЕМГЕН.

Бастауыш білім – болашақтың берік іргетасы

Қоғамның дамуы мен ұлт болашағы ең алдымен білім сапасына тікелей байланысты. Сол білімнің алғашқы баспалдағы – бастауыш мектеп. Ал бастауышта берілген тәлім мен тәрбие баланың бүкіл өмір жолына әсер ететіні анық. Осы жауапты міндетті арқалап жүрген жандардың бірі – бастауыш сынып мұғалімі.

Бастауыш сынып мұғалімі – бала үшін ең алғашқы ұстаз ғана емес, екінші анасы іспеттес. Өйткені мектеп табалдырығын жаңа аттаған бүлдіршін үшін әр әріп, әр сан, әр ереже – үлкен жаңалық. Сол жаңалықты бала жүрегіне жақын, түсінікті етіп жеткізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Ұстаздың жылы сөзі мен мейірімді көзқарасы оқушының мектепке деген сүйіспеншілігін арттырады.

Қазіргі заман мұғалімінен тек білім беріп қана қоймай, заман талабына сай жаңашыл, шығармашыл болу талап етіледі. Ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану, оқушының жеке қабілетін ескеру, сыни ойлауын дамыту – бүгінгі бастауыш сынып мұғалімінің басты міндеттерінің бірі. Сонымен қатар ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп, тәрбиелі, отансүйгіш ұрпақ қалыптастыру – ұстаз еңбегінің басты нәтижесі.

Бастауыш сыныпта алынған білім – баланың алдағы оқу жетістігінің негізі. Әріп тануды, дұрыс жазуды, еркін оқуды, есеп шығаруды үйретумен қатар, мұғалім балаға адамгершілік, еңбекқорлық, достық, жауапкершілік сияқты асыл қасиеттерді дарытады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімінің еңбегі ерекше құрметке лайық.

Ұстаз болу – мамандық қана емес, ол – жүрек қалауы, үлкен жауапкершілік пен төзімділікті талап ететін қасиетті жол. Әрбір оқушының жетістігі – мұғалім еңбегінің жемісі. Болашақта ел тізгінін ұстайтын азаматтардың алғашқы ұстазы болған бастауыш сынып мұғалімдерінің еңбегі ешқашан елеусіз қалмайды.

Білімді ұрпақ – жарқын болашақтың кепілі. Ал сол болашаққа жол салатын бастауыш сынып мұғалімдеріне құрмет әрдайым жоғары болуы тиіс.

Л. ҚАБИ,
Аманбөктер негізгі орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.

МЕМЛЕКЕТТІК ҚАЗЫНАШЫЛЫҚ БАСҚАРМАСЫ БОЙЫНША 2025 ЖЫЛДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ

1994 жылы қаңтар айында Қазақстан Республикасының Президентінің Жарлығымен құрылған Қазынашылық бірқатар өзгерістерге ұшырап, бүгінгі күнге Қазақстан Республикасының Қаржы министрінің 2025 жылғы 03 қазан күні №565 бұйрығымен Мемлекеттік қазынашылық деген мәртебеге ие болып отыр. Аталған өзгеріс 2025 жылғы 15 наурызда күшіне енген Бюджеттік кодексте бекітіліп, мемлекеттік қаржыны басқару реформалары шеңберінде қазынашылықтың мәртебесінің артуын білдіреді.

Өткен 2025 қаржы жылда басқарма тарапынан бекітілген жоспарға сәйкес тиісті жұмыстар атқарылды. Қазынашылық басқармасы аудан бойынша барлығы 41 мемлекеттік мекемеге қызмет көрсетеді, оның ішінде республикалық бюджеттен қаржыландырылатын мекеме 3, облыстық бюджеттен қаржыландырылатын мекеме 13, аудан бюджетінен 12 мекеме, аудандық маңызы бар қала, ауыл, кент, ауылдық округ бюджетінен 13 мекеме, сонымен қатар 19 қосымша бюджеттен тыс (2 ақылы қызмет, 16 ақшаны уақытша орналастыру, 1 қайырымдылық көмек) есеп шот бойынша және 2 квазимемлекеттік сектор субъектілері мен 4 мемлекеттік сатып алу шотына бақылау жүргізеді.

2025 жылды Сарқан ауданы бойынша шығыстары республикалық бюджет 1554717489,09 мың теңге, жергілікті облыстық бюджет 13 097 427 848.60 мың теңгеге орындалды, ауылдық бюджетінің шығыстары 1250964655,87 мың теңге, жергілікті бюджеттің кірісі 9165550,04 мың теңге, ал аудандық шығыс 11521607,04 мың теңге, орындалуы 99,6 пайызды құрайды. Басқарма бойынша 2025 жылда барлығы 34168 құжат қабылданып, оның 33626 орындалып, 542 құжат орындаусыз қайтарылды немесе қабылданған құжаттың 1,58 пайызын құрайды.

Есепті кезеңде ауданның қаржы және экономика бөлімі, мемлекеттік мекемелердің жауапты орындаушылардың қатысуымен қолданыстағы нормативтік – құқықтық актілер бойынша түсіндерме жүргізу мақсатында 13 мәрте семинар – кеңес өткізілді, сонымен қатар 64 түсініктеме хаттар жолданды.

Сарқан аудандық мемлекеттік қазынашылық басқармасының қызметкерлерінің басты мақсаты – республикалық бюджетті атқару және жергілікті бюджеттердің атқарылуына қызмет көрсету, оның ішінде ауданымыздың деңгейін көтеріп, алдыңғы қатардан көріну.

Б.МАЛДЫБАЕВА,

Сарқан аудандық мемлекеттік қазынашылық басқарма басшысы.

Жарамсыз ыдыстарды жою

Қазақстан Республикасының «Өсімдіктерді қорғау туралы» Заңының 14-1 бабына 1-ші тармағына сәйкес (Тыйым салынған, жарамсыз болып қалған пестицидтер (улы химикаттар) мен пестицидтердің (улы химикаттардың) ыдыстары зиянсыздандырылуға жатады). Сол себептен барлық шаруашылық құрылымдары қолданыстан қалған бос ыдыстарды залалсыздандырулары міндетті.

Осы баптың 2-ші тармағына сәйкес (Пестицидтерді (улы химикаттарды) зиянсыздандыру үшін арнаулы сақтау орындардың (көмінділердің)) болмауына байланысты бұл жұмыстармен «Ақши агросервис» ЖШС айналысады. Жоғарыдағы айтылғандай барлық шаруа құрылымдары осы серіктестікпен келісім-шартқа отыру қажет.

Мекен жайы: Алматы облысы Іле ауданы Куртинск ауылдық округі Ақши ауылы, телефон; (872757)24104, ұялы: 87054274207, Идрисова Мақпал.

Орындалған жұмыстарды фито-санитарлық есептілік №5 нысанына сәйкес bokushbaev.r@minagri.gov.kz электрондық поштаға немесе WhatsApp арқылы жіберулеріңізге болады.

Аталған талаптар орындалмаған жағдайда, шаруашылық басшылары Қазақстан Республикасының Әкімшілік Құқық бұзушылық Кодексінің 403 бабына сәйкес жауапқа тартылады.

Барлық сұрақтар бойынша 2-10-68 телефонға немесе 8 707 587 50 29 нөмірге хабарласуға болады.

Р.БОКУШБАЕВ,

Сарқан аудандық аумақтық инспекциясының өсімдіктерді қорғау және карантин жөніндегі инспекторы.

Сыбайлас жемқорлықпен күресу Қазақстанның бүгінгі күндегі үлкен мәселелерінің бірі болып отыр. Жемқорлық әлеуметтік қасірет. Жемқорлық мемлекеттік құрылымды іштей бұзып, еліміздің дамуына, халқымыздың игілігіне баулуға дайын азаматтардың прогрессивті бастамаларын жоққа шығарады.

Жемқорлық – әлеуметтік қасірет

Сыбайлас жемқорлық бір күнде жойылатын іс емес. Ол еліміздің әр азаматы жұмыла күрескен сәтте ғана нәтижесі болатыны айқын. Мемлекеттің дамуына бармақ басты, көз қыстылықтың тигізер кесірін бұрынғы өткен ата-бабаларымыз да дөп басып, «тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» деген.

Әрбір қоғам дамуының күнгей жағымен көлеңкелі тұсы да қатар жүреді. Елдің әлеуметтік ахуалы жақсарту, экономикалық жоғары даму деңгейіне жету, халқымыздың демократиялық өсіп-өнуін қамтамасыз ету бағытында нақты шаралар қабылданып жатқан кезде дамуымызға тежеу болып отырған сыбайлас жемқорлықпен күресті күшейту – әрқайсымыздың азаматтық борышымыз.

Сыбайлас жемқорлықпен күресті жеке қарау мүмкін емес. Сыбайлас жемқорлық қылмыстары әлеуметтік тұрғыдан пайда болғандықтан, оны болдырмау мен алдын алуды барлық мемлекеттік мекемелер қамтамасыз ету қажет.

Мемлекеттік тиісті органдар сыбайлас жемқорлықпен күресті жүйелі түрде жалғастырып, тиісті шаралар өткізіліп жатқаны баршаға белгілі. Оның айтарлықтай нәтижесі де бар.

Еліміз – көп ұлтты, болашағына сенімді және қарқынды дамып келе жатқан мемлекет. Алдымызда тұрған сын кезеңдерден өту үшін қоғам болып жемқорлықпен жұмыла күрессек, сонда ғана нақты нәтижеге қол жеткіземіз деп ойлаймын.

Д. ҚАЛИБЕКОВ,

ҚР Әділет министрлігі Жетісу облысы әділет департаментінің «Ақсу ауданаралық мәжбүрлеп орындату аумақтық бөлімі» филиалының сот орындаушысы.

► 101 ескертеді

Тұрмыстағы өрт қауіпсіздігі

Сіріңке мен тұтандырғыш ойыншық емес! Оларды көзге көрінбейтін жерде сақтаңыз. Балаларыңызды отпен қолдануда сақ болуды үйретіңіз! Пештерді, тостерді қараусыз қалдырмаңыз! Ақаулы электр құрылғыларын, зақымдалған электр сымдары бар, байланысы нашар, электр желілеріндегі сақтандырғыштарды қолданбаңыз. Қолдан жасалған жылытқыштарды пайдаланбаңыз! Электр жылыту мен басқа тұрмыстық құрылғыларды қараусыз қалдырмаңыз! Аулаңызды құрғақ шөптер мен қоқыстардан уақтылы тазартыңыз! Өртті уақтылы анықтау үшін, сонымен қатар барлық тұрғындарға ескерту ретінде үйді автономды өрт хабарлағышпен жабдықтауға болады. Бүгінгі таңда автономды өрт хабарлағыш өрттен болатын өлімнің алдын алудың тиімді құралы деп санауға болады. Бұл құрылғы тұтану кезеңінде әрекет етеді, сіз өртті кез келген құралдармен де, оны стакан су құйып та, қалың көрпемен жауып немесе гүл құмырасындағы топырақпен де өшіруге болады.

Түтін алдымен жоғарыға көтеріліп, төбеге жиналады, содан кейін төмендейді. Сондықтан төбеге от хабарлағышын орналастыру тиімдірек және оны өзіңіз де орната аласыз. Бөлмеге бір хабарлағыш жеткілікті, қатты ұйықтап жатқан адамды ояту болады. Кішкентай балалары бар отбасылар үшін баланы қорқытпайтындай дыбысы біртіндеп көбейетін функциясы бар құрылғылар жасалған.

Сондай-ақ, автономды хабарлағышты арнайы өрт дабылы желілерін орнатуды және қосымша жабдықты пайдалануды қажет етпейді. Жылына кем дегенде бір рет батареясын ауыстыру керек. Жиналып қалған шаңнан жалған дабылды болдырмас үшін жарты жылда бір рет камераны шешіп оптоко-электрондық сезбекті шаңсорғышпен тазалап отыру керек. Түтіндік хабарлағыш орташа есеппен 2500 - 5000 теңге тұрады, бұл өрттен болған шығынмен салыстырғанда едәуір аз. Сіз үйіңізге хабарлағышты орнатып, сіз мүлік пен өміріңізді өрттен қорғайтындығыңызға сенімді бола аласыз. Балалар үшін дәптерге өрт сөндіру және авариялық-құтқару қызметінің (өрт сөндіру бөлімінің) нөмірін, сондай-ақ үйіңіздің мекен-жайын жазыңыз. Пәтердің (үйдің) кілтін бір жерде ұстаңыз. Барлық отбасы мүшелерінің кілттің қайда екенін және қалай пайдалану керектігін білетіндігіне көз жеткізіңіз. Өрт сөндірішпен және басқа да алғашқы өрт сөндіру құралдарымен қалай қолдану керектігін және өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтауды үйрету керек. Отпен абай болыңыз және үйде өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтаңыз.

Ересектер, есіңізде болсын: көмелетке толмағандарды үйде қараусыз қалдырмаңыз! Сіріңкелер мен тұрмыстық техниканы балалардан жасырыңыз! Отпен және электр құрылғыларымен ойнау қайтымсыз салдарға әкелуі мүмкін екенін балаларға түсіндіріңіз!

Ә.ҚАБДЕШОВ,

Сарқан ауданы Төтенше жағдайлар бөлімінің аға инженері, азаматтық қорғау аға лейтенанты.

Көктемгі су тасқынының қауіптілігі және сақтық шаралары

Көктемде қардың еруі мен температураның жоғарылауымен су тасқыны қаупі артады, әсіресе өзендер мен су айдындарының жанында тұратын тұрғындар үшін.

Су тасқынының негізгі қауіптері: Мұз астындағы шұңқырлар: көктемде мұз жұқа және сенімсіз болады, бұл сәтсіздікке ұшырау қаупін арттырады; Аумақтарды су басу: өзендердің тасуы үйлер мен инфрақұрылымға зиян келтіріп, жағалау аймақтарын су басуы мүмкін; Инфекциялардың таралуы: су тасқыны туляремия және лептоспироз сияқты жұқпалы аурулардың таралуына ықпал етуі мүмкін.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар: 1. Мұзда сақ болыңыз: көктем мезгілінде мұз жамылғысына кіруден және мұзда жүру кезінде өзендерден өтуден аулақ болыңыз. 2. Хабардар болу: ауа-райы болжамдарын және жергілікті билік органдарының ықтимал су тасқыны туралы ескертулерін қадағалаңыз. 3. Эвакуациялық жоспарлар: су басқан жағдайда эвакуациялау жоспарының болуы және жақын маңдағы эвакуациялық пункттердің орналасқан жерін білу. 4. Мүлікті қорғау: эвакуация кезінде қажетті құжаттарды, құнды заттарды және азық-түлікті дайындаңыз. 5. Тыйымдарды сақтау: су басқан жерлерге жақындамаңыз, тиісті дайындықсыз су тасқынының салдарын өз бетіңізше жоюға тырыспаңыз.

Осы ұсыныстарды орындау тәуекелдерді азайтуға және көктемгі су тасқыны кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз етуге көмектеседі.

РАХМАРОВ,

Сарқан ауданы Төтенше жағдайлар бөлімінің бас маманы, азаматтық қорғау капитаны.

Қауіпті: газ!

Есіңізде болсын, газдың шығуы не ұмытып кеткендіктен, не газ құбырларының, жабдықтары мен газ құрылғыларындағы ақаулардың нәтижесінде, сондай-ақ газ баллондарының дұрыс жұмыс істемеуі салдарынан орын алады.

Пәтерлерде (үйде) газды қоспаның жарылуын болдырмау үшін сіз келесідей ережелерді ұстануыңыз керек: рұқсатсыз (жергілікті газ шаруашылығы мекемесінің рұқсатынсыз) газ қондырғыларын орнату және монтаждау жұмыстарын болдырмау. Барлық газ сымдары, тұрмыстық газ жабдықтары мен құралдарын тіркеу және сақтау. Газ жабдықтарының жұмысын арнайы нұсқаулардан кейін және пайдалану нұсқауларының талаптарына сәйкес қатаң орындау.

Газдың шығуын немесе газ есептегіштің көрсеткішін қарау үшін сіріңке немесе шамды пайдалануға тыйым салынады. Газды кенеттен тоқтатқан жағдайда барлық жұмыс істейтін газ құрылғысын дереу өшіріңіз. Жалынды қатаң түрде нұсқау арқылы реттеңіз. Жалын қыздырғышын үрлеп сөндіру салдарынан жалын шығуы мүмкін. Газ бөлме ауасымен араласып жарылғыш газ концентрациясын тудырады. Бұл газдардың қоспалары ашық ауамен ғана емес (сіріңке, оттық, шылым), сонымен қатар қатты бөлшектердің үйкелісімен немесе электр ажыратқышын қолданғанда пайда болған ұшқындардан да жарылып кетеді. Демек, газ жабдығы орнатылатын үй-жайлар мұқият желдетілуі керек: егер бөлме жақсы желдетілсе, ғимараттан ласталған (газдалған) ауаның қарқынды шығу қамтамасыз етілсе, таза ауа ағымы жарылғыш қоспаның пайда болуына жол бермейді.

Егер үйіңізде апат болған жағдайда, өрт сөндіру және жедел авариялық-құтқару жұмыстары қызметінің 101, ал құтқару қызметінің 112 нөміріне хабарласыңыз.

Е.ТУРСУНОВ,

Сарқан ауданы Төтенше жағдайлар бөлімінің бастығы, азаматтық қорғау подполковнигі.

Биыл қазақтың кәсіби музыка өнерінде айрықша орны бар, опера сахнасының көрнекті өкілі, КСРО халық әртісі, профессор Кәукен Кенжетәевтың туғанына 110 жыл толып отыр. Бұл мерейтой — қазақ опера өнерінің даму жолындағы маңызды белес. Кәукен Кенжетәев — алыптар тобынан қалған әлеуетті тұлға, арқалы артист, ардақты әнші, ардагер өнер иесі. Халық әндерінің бағын ашып, көрермен құлағының құрышын қандырған атақты баритон ретінде ол ұлттық вокал өнерінің асқақ биігін қалыптастырды. Болашақ өнер иесі 1916 жылы 25 сәуірде Қазақстанның қазіргі Павлодар облысы, Баянауыл ауылында шаруа-малшы отбасында дүниеге келген.

Кәукен Кенжетәев ХХ ғасырдағы қазақ вокал өнерінің қалыптасуына зор үлес қосты. Оның сахна мәдениеті, дауысының кең диапазоны мен терең көркемдік ойлауы ұлттық опера өнерін жаңа деңгейге көтерді. Ол сомдаған сахналық образдар қазақ операсының алтын қорынан берік орын алды. Сонымен қатар, Кәукен Кенжетәев композиторлармен тығыз шығармашылық байланыс орнатып, бірқатар опералардың либреттосын жазды. Солардың ішінде біздің жерлесіміз, көрнекті композитор Еркеғали Рахмадиевтің «Аппамыс» операсына жазған либреттосы ұлттық опера драматургиясының дамуына қосылған

ТАЛАПТЫҢ МІНІП ТҰЛАПАРЫН

елеулі үлес ретінде бағаланады.

Өнер жолын халық әндерінен бастаған Кәукен Кенжетәев кәсіби сахнада да өзіндік орындаушылық мектебін қалыптастырды. Әсіресе, Мұқан Төлебаевтың «Біржан — Сара» операсындағы орындаушылығы оның шығармашылық шыңының бірі саналады. Бұл операдағы бейнесі арқылы ол қазақ халқының рухын, ән өнерінің асқақтығын, кейіпкердің жан дүниесін терең әрі шынайы жеткізе білді. Оның осы туындыдағы орындаушылығы қазақ опера өнерінің тарихында эталондық деңгейде бағаланады.

Кәукен Кенжетәевтың шығармашылығы тек опера сахнасымен шектелмей, кино өнерінде де лайықты жалғасын тапты. Ол отызға жуық кинотуындыда рөл сомдап, киноактер ретінде де биік кәсіби деңгейін танытты. Соның ішінде ұлттық кино өнерінің жауһары саналатын «Қыз Жібек» фильміндегі рөлі көрермен жадында сақталып, оның экрандағы образ

жасау шеберлігін айқындай түсті.

Сондай-ақ «Боранды бетке» фильмінде Қазақстан бейнесін сәтті сомдап, актерлік шеберлігімен көрермен ықыласына бөленді. Аталған рөлі үшін Кәукен Кенжетәевқа Шыңғыс Айтматов атындағы Халықаралық сыйлық табысталып, оның өнердің әр саласында бірдей биік деңгейде еңбек ете алатын әмбебап тұлға екені айқындалды. Оның әншілік, режиссерлік, ұстаздық қырлары жазушылық дарынмен ұштасып, шығармашылық болмысын одан әрі байыта түсті.

Осы атаулы мерейтой аясында Мұқан Төлебаевтың мемориалдық музейінде опера және кино өнерінің көрнекті өкілі Кәукен Кенжетәевтың 110 жылдығына арналған танымдық шара өтті. Шараға Ушинский атындағы орта мектептің 6–7–8-сынып оқушылары қатысып, ұлы өнер иесінің өмір жолы мен шығармашылық мұрасымен тереңірек танысты. Мұндай кездесулер жас ұрпақтың ұлттық өнерге деген сүйіспеншілігін арт-

тырып, рухани тәрбиесіне маңызды үлес қосары сөзсіз.

Шығармашылық және педагогикалық мұрасы Кәукен Кенжетәевтың есімін қазақ опера өнері тарихында мәңгілікке қалдырды. Ол дарынды опера әншісі, сахна мәдениетін терең меңгерген актер, режиссерлік ойлау қабілеті қалыптасқан өнер қайраткері әрі ойлы қалам иесі ретінде танылды. Кино өнерінде де өзіндік қолтаңбасын қалдырып, көркем фильмдерде есте қаларлық рөлдер сомдады. Қай қырынан көрінсе де, оның таланты ұлттық өнеріміздің көкжиегін кеңейтіп, есімін ұлт мәдениетінің алтын қорына енгізді.

Осындай жан-жақты, дарынды тұлғалар халық жадында әрдайым сақталып, өнердің сан саласында қалдырған ізімен, тағылымды ғұмыр жолымен ұрпақтан ұрпаққа өнеге болып жете береді.

Д.ТУНГАТОВА,
Мұқан Төлебаевтың мемориалды
музейінің экскурсия жүргізушісі.

БАЛАЛАРҒА ЖҮРЕК ЖЫЛУЫН СЫЙЛАДЫ

Жаңа Жыл мерекесі адамдардың жүрегіне жылулық сыйлайтын, жақсылыққа жетелейтін ерекше таңғажайып мереке. Жаңа Жыл жақсылық жыршысы іспетті. Адамдар бір-бір-бірлерін Жаңа Жылымен құттықтап, сыйлықтарын ұсынып, жаңа күннен қуаныш пен бақыт күтеді. Жаңа Жылды әсіресе оқушылар, бүлдіршіндер ерекше асыға күтеді. Себебі Аяз атаға тақпағын айтып, шыршаны айналу олар үшін үлкен мереке!

Екіаша ауылының Мәдениет үйінде мерекеге орай, ортада әдемі безендірілген шыршаға көп балалы және мүмкіндігі шектеулі балалар Жаңа Жылдық іс-шараға қатысып, мерекелік концертті тамашалады. Балаларда құр алақан емес екен. Арнайы костюмдерін киіп, бірі ақшақар, бірі сайқымазақ кейіпкерлерін киініп, өлеңдерін айтып, би билеп керемет дайындықпен келіпті. "Қуанса бала қуансын" деген ғой. Балаларымыз керемет көңіл-күймен қатысып, ерекше қуанып, сыйлықтар мен төттілерге ие болды.

Осы іс-шараны ұйымдастырған, балаларды мерекелік қуанышқа кенелткен Екіаша ауылдық Мәдениет үйінің қызметкерлеріне және ауылдық округ әкімдігінің мамандарына алғысымыз шексіз!

Балаларға мерекелік төттілер мен сыйлықтарын таратқан, мереке сайын сыйлықтарын үзбей ұсынатын жүрегі мейірімге, жаны жомарттыққа толы демеушілеріміз Екіаша ауылының азаматы, жеке шаруашылық басшысы Доғаманов Тілеужан Досанұлына және аяулы апайымыз Умирәлиева Анар Мәулетбекқызына алғысымыз шексіз! Қайырымдылық-адамзат бойындағы ерекше қасиет! Сіздер әрдайым қайырымды істеріңізбен балаларды қуанышқа бөлейсіздер, көңілін толтырасыздар.

Жаңа Жылменен жер көгерер, алғыспенен ел көгерер!-демекші дүниеде ел алғысына бөленуден артық сый жоқ шығар, сірә. Қамқоршы болып, жүрек жылуын ұсынып, ізгілік нұрын шашып, мейірімділік көрсетіп жүрген жомарт жандар Тілеужан Досанұлына, Анар Мәулетбекқызына және ауылдық Мәдениет үйі қызметкерлеріне, Екіаша ауылдық округі әкімдігінің мамандарына көп-көп рахмет! Алғысымыз шексіз! Отбасыларыңызға амандық, дендеріңізге саулық тілейміз. Жаңа Жыл шаңырақтарыңызға шаттық, береке, мол табыс әкелсін!

Мақсат ИСАБАЕВА,
әлеуметтік қызметкер.
Екіаша ауылы.

АУДАНДЫҚ АУМАҚТЫҚ САЙЛАУ КОМИССИЯСЫНЫҢ ҚАУЛЫСЫ

Сарқан ауданы Бақалы ауылдық округі әкімін сайлауын тағайындау туралы

«Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңның 113-1 бабына сәйкес Сарқан аудандық аумақтық сайлау комиссиясы **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

1. Сарқан ауданының Бақалы ауылдық округінің әкімін сайлауы 2026 жылғы 1 наурызына тағайындалсын.
2. 2026 жылдың 1 наурызға тағайындалған Сарқан аудандық Бақалы ауылдық округінің әкімін сайлауын әзірлеу мен өткізу жөніндегі негізгі іс-шаралардың Күнтізбелік жоспары осы қаулының қосымшасына сәйкес бекітілсін.
3. Осы қаулы Сарқан ауданы әкімдігі сайтының «Сайлау» интернет-парақшасына және аудандық «SARQAN» газетінде жариялансын.
4. Осы қаулының орындалуын бақылау Сарқан аудандық аумақтық сайлау комиссиясының хатшысы Ш. Нұрғалиеваға жүктелсін.

Төраға
Хатшы

М. Естеуов
Ш. Нурғалиева

Сарқан ауданы Бақалы ауылдық округі әкімін сайлау жөніндегі аумақтық сайлау округін құру туралы

«Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңның 14-бабының 6) тармақшасына, 21-бабының 4-тармақшасына және 22-бабына сәйкес Сарқан аудандық аумақтық сайлау комиссиясы **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

1. Сарқан ауданының Бақалы ауылдық округі әкімін сайлау жөніндегі Бақалы округінің шекарасындағы Бақалы сайлау округі құрылсын.
2. Осы қаулы Сарқан ауданы әкімдігі сайтының «Сайлау» интернет-парақшасына және аудандық «SARQAN» газетінде жариялансын.
3. Осы қаулының орындалуын бақылау аудандық сайлау комиссиясының хатшысы Ш. Нурғалиеваға жүктелсін.

Төраға
Хатшы

М.Естеуов
Ш.Нурғалиева

ПОСТАНОВЛЕНИЕ РАЙОННОЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ КОМИССИИ

О назначении выбора акима Бакалинского сельского округа Сарканского района

В соответствии со статьей 113-1 Конституционного закона Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» Сарканская районная избирательная комиссия **ПОСТАНОВЛЯЕТ:**

1. Назначить на 1 марта 2026 года выборы акима Бакалинского сельского округа Сарканского района.
2. Утвердить Календарный план основных мероприятий по подготовке и проведению выбора акима Бакалинского сельского округа Сарканского района назначенных на 1 марта 2026 года согласно к приложению постановления.
3. Опубликовать настоящее постановление на интернет-странице «Выборы» сайта акимата Сарканского района и в районной газете «SARQAN».
4. Контроль за исполнением настоящего постановления возложить на секретаря Сарканской районной территориальной избирательной комиссии Ш. Нурғалиеву.

Председатель
Секретарь

М. Естеуов
Ш. Нурғалиева

Об образовании избирательного округа по выборам акима Бакалинского сельского округа Сарканского района

В соответствии с подпунктом 6) статьи 14, пунктом 4 статьи 21, статьей 22 Конституционного закона Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» Сарканская районная территориальная избирательная комиссия **ПОСТАНОВЛЯЕТ:**

- 1.Образовать избирательные округа по выборам акима Бакалинского сельского округа Сарканского района.
- 2.Опубликовать настоящее постановление на интернет-странице «Выборы» сайта акимата Сарканского района и в районной газете «SARQAN».
- 3.Контроль за исполнением настоящего постановления возложить на секретаря районной избирательной комиссии Ш. Нурғалиеву.

Председатель
Секретарь

М.Естеуов
Ш.Нурғалиева

● Желтоқсан қозғалысына – 40 жыл

АУДАН ӘКІМІНІҢ ҚАБЫЛДАУЫНДА

Желтоқсан көтерілісі – қазақ халқының азаттыққа ұмтылған рухының жарқын көрінісі. 1986 жылғы Алматыдағы оқиға жастардың ұлттық намысы мен тәуелсіздікке деген талабын бүкіл әлемге танытты. Сол бір қыстың қақаған аязында ақ қар, көк мұзда алаңға шыққан қайсар жастар әділдік пен теңдік үшін күресті. Сол қатарда саялы Сарқан өңірінің азаматтары да бар еді.

Бүгінде бұл тарихи оқиғаға 40 жыл толып отыр. Желтоқсан қаһармандарының ерлігі – кейінгі ұрпаққа үлгі, ел тәуелсіздігінің берік іргетасы. Олардың батылдығының арқасында қазақ халқы өз тағдырын өзі шешуге қадам жасады.

Жақында Сарқан ауданында туып-өсіп, Талдықорған, Алматы сынды қалаларда еңбек етіп жүрген бір топ желтоқсан көтерілісіне қатысушылар аудан әкімі Ғалымжан Қанатұлының қабылдауында болды. Көтерілістің қырық жылдығы қарсаңында бас қосушылар өз ойларын ортаға салып, ұсыныс-пікірлерін білдірді.

–Мақсатымыз ұлттық рухымызды ұлықтау арқылы ұрпақ тәрбиесін дұрыс жолға қою, азаттыққа жол ашқан желтоқсан көтерілісін жадымызда жаңғыртып, қаза болған ерлердің рухына тағзым ету. Соны сөзбен емес іспен дәлелдесек. Желтоқсан – тек бір күннің емес, тұтас бір ұлттың ояну сәті. Еркіндік жолында құрбан болған боздақтардың рухы алдында бас иеміз. Тәуелсіз еліміздің болашағы жарқын, бірлігі бекем болсын, – дейді желтоқсан көтерілісіне қатысушылардың бірі Мұрат Ақжолов.

П.ЖЕҢІСХАН.

● Алғыс

Айықтырып қатарға қосты

Аяқ астынан ауырдым. Қан қысымым әдеттегіден тыс жоғарылап кетіпті. Өлім мен өмір арасында жатқанда Лепсі ауылдық ауруханасының қыздары алпақ періштедей болып келіп жәрдем қолын созды. Бар мүмкіндікті пайдаланып, біраз күнде айықтырып шығарды.

Мен ұзақ жыл осы Лепсіде есеп-қисап саласында абыройлы қызмет атқарып, зейнет демалысына шыққан адаммын. Бүгінгі таңда немере-шөбере қызығына тоймай жүрген зейнеткер адаммын. Осынау өміріміздің ең бір сәулелі шағының кереметін молынан көрсек дейміз ғой. Ауырған кезде қасымыздан табылған ақ желеңді абзал жандарға, атап айтқанда аурухана меңгерушісі Жанар Манапқызы Мусинаға, мейірбикелер Гүлдана Мұхаметкаримова, Айгүл Нукебаева, Жазира Ермекбаеваға алғысымыз шексіз.

Біздің аурухана науқастарға лық толы. Сөз соңында жылдан жылға керегесін жайып келе жатқан Балқаш демалыс аймағы сияқты келешегінің көкжиегі кең ауылымыздың ауруханасы да кеңейсе, төсек орны көбейсе деген жұртшылық тілегін жеткізгім келеді.

Нұрқадиша ҚОНАЕВА,
ардагер ана.
Лепсі ауылы.

ҚАПЕРДЕ ЖҮРЕД ҚАҒУДАЛАР

●Сөздің анасы – сәлемдесу. Сәлем беріп, сәлем алғанда жылы жүзбен көзге тіке қарап, шын пейілмен амандасады. Саусақтың ұшын тигізіп немесе басын бұрып теріс қарап амандасуға болмайды. Бұл менсінбеушіліктің, тәкаппарлықтың белгісі. Кім бұрын «Ассалаумағалайкүм!» деп сәлем берсе оның алатын сауабы көп болмақ. Сондықтан жастардың көбірек сауап жинағаны жарасады.

●Еркек пен әйел қол беріп амандаспайды. Бірақ әйел бірінші болып қол созса оны ыңғайсыз жағдайда қалдырмау үшін дереу алу керек.

●Көпшілік орында, дастархан басында кейін келген адам жағалай бәрімен қол беріп амандаспайды. Бәріне ортақ «Ассалаумағалайкүм» деп дауыстап амандасса жетіп жатыр. Отырғандардың бірі «Уәлиқұмсалам» десе бәрі сәлем алған болып есептеледі.

●Дәретханада, моншада сәлем бермейді, сәлем алмайды. Бас изесіп, амандасуға, хал-жағдай сұрасуға болады. Одан сыртқа шыққан соң ғана «Ассалаумағалайкүм!», «Әлиқұмсалам!» деп сәлем беруге, сәлем алуға болады.

Марат БӘЙДІЛДАҰЛЫ,
жазушы-публицист.

Сен туған күн, мерекеніңен!

Қарауылтөбе орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі **Мустафанова Алия Даулетовна!**

Сізді өміріңіздің жарты ғасырлық белесі – 50 жас мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймыз! Бұл – адамның толысқан, кемеліне келген кезеңі. Еткен еңбегіңіз, төккен теріңіз, өсірген ұрпағыңыз, жинаған абырой-беделіңіз – осының бәрі сіздің өмір жолыңыздың жарқын айғағы.

Сізді әріптестеріңіз, туған-туыстарыңыз, дос-жарандарыңыз еңбекқор, парасатты, кең жүректі жан ретінде жақсы біледі. Сізге мықты денсаулық, отбасылық бақыт, ұзақ ғұмыр, баянды тірлік тілейміз!

Жарқын өмір жолыңыз ұлағатты ұрпаққа үлгі бола берсін!

Елу деген толы той мен думанға,

Тау секілді көрінеді тұлғанда.

Құшақ-құшақ гүлін алып келіпті,

Ақ көңілмен бауыр, туыс-туған да.

Мереке күні нұрға толсын жүзіңіз,

Қуаныңыз, шаттаныңыз, күліңіз.

Бала –шаға қызығына кенеліп,

Отбасында аман-есен жүріңіз!

Ізгі тілекпен: Қарауылтөбе орта мектебінің ұжымы.

ЖАНСҮГІРОВ АУЫЛЫНДА ЖАҢА
СТОМАТОЛОГИЯЛЫҚ КЛИНИКА АШЫЛДЫ!

Тіс имплантын коронкамен бірге небәрі 5 күнде орнатып береміз. Басқа клиникаларда 3-4 ай уақыт кетеді.

Неге бізді таңдайды?

►Имплантация саласында тәжірибелі дәрігерлер

►Заманауи құрал-жабдықтар

►Халықаралық стандарттарға сай импланттар, Швейцария, Оңтүстік Корея

►Ауыртпай, қауіпсіз емдеу — кепілдік беріледі

►Бағасы қолжетімді

Тіс қатары толық болмаса, имплантация — ұзақ мерзімді әрі сенімді шешім.

● Мекенжай: Жансүгіров ауылы, 1Е

● Телефон: +7 771 167 76 66.

Тиімді тамақтанудың 10 кеңесі

Тиімді тамақтану – денсаулықтың кепілі. Ас қабылдаудағы зиянды әдеттер дене салмағының проблемаларын туғызады оның салдарынан денсаулық бұзылады.

Дұрыс тамақтанудың 10 принципі бар:

1. Барлық керекті компоненттер бар азық-түлік болмайды, сондықтан тамақ әртүрлі болуы керек;

2. Таңғы асты міндетті түрде ішу қажет. Таңғы асты ішетін адамдар күндіз артық тамақ ішпейді. Таңғы ас сізге энергия береді, оқуға, ойлауға қабілетің болады;

3. Жеткілікті көлемде су ішу керек. Сөткесіне 8 стакан- 1 күндік қажеттілік;

4. Күнделікті тамаққа көкөністермен жеміс-жидек енгізу керек. Олар ағзаға дәрумендер, минералдар және жасушақтың керекті мөлшерін қамтамасыз етеді;

5. Күнде 2 стакан сүт ішу керек- сүт кальцийдің керекті мөлшерін түгелдей қамтамасыз етеді, сонымен қатар жоғарғы сапалы ақуыз бен В2 витаминімен қамтамасыз етеді;

6. Дақылды азық-түліктерден жасалған нанның, макарондардың, сұлы, қоңыр күрішті пайдалану керек.

7. Холестерині өте жоғары тағамдардың мөлшерін азырақ пайдалану керек.

8. Рациондағы тәттілердің мөлшерін азайтыңыз. Қанттың ағзаға пайдалы заттары жоқ екенін естен шығармаңыз.

9. Тұзды да аз мөлшерде пайдаланыңыз, қан қысымын көтереді.

10. Спирттік ішімдіктердің әдетте калориясы өте көп. Тиімді тамақтану және дене белсенділігі сіздің денсаулығыңызды сақтауға көмектеседі.

Сағатай ТУЛЕГЕНОВА,

Сарқан аудандық орталық ауруханасының терапевт-дәрігері.